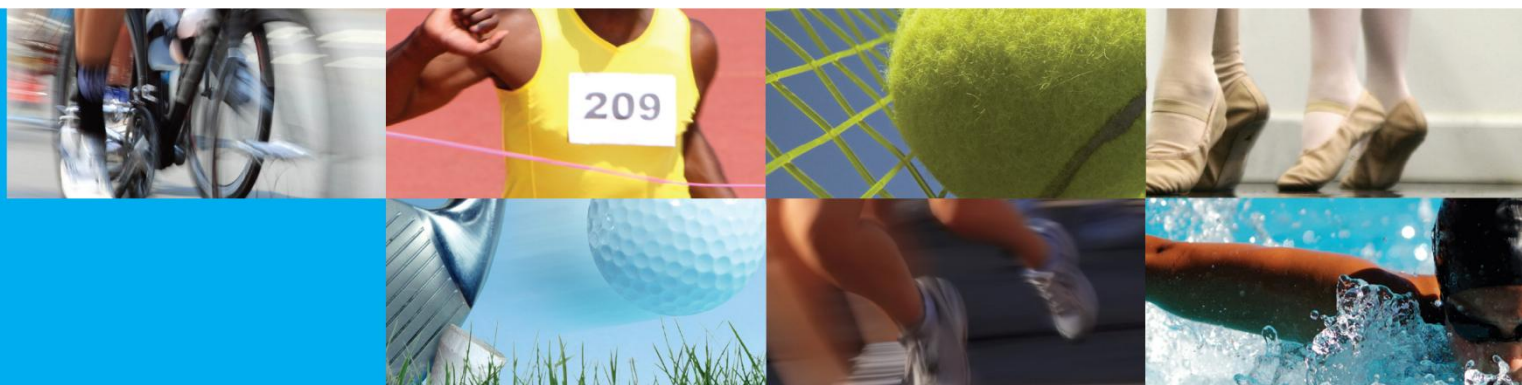

Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl 2014

Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl 2014

Voortgangsrapportage 2014

In opdracht van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl

**Niels Reijgersberg
Jo Lucassen
m.m.v. Tiele Dopp**

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
1.1 Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl	9
1.2 Opzet en doel van deze monitor	10
1.3 Terugblik op 2013	11
1.4 Leeswijzer	12
2. Activiteiten vanuit de Onderwijsagenda SBGL	13
2.1 Landelijke samenwerking en afstemming	13
2.2 Lokale samenwerking en afstemming	16
2.3 Kwaliteitsbewaking Gezonde School	20
2.4 Projectorganisatie Onderwijsagenda SBGL	20
2.5 Communicatie naar het onderwijs	24
2.6 Tot slot	27
3. Ontwikkeling Gezonde School-beleid op scholen	29
3.1 Ondersteuning bij ontwikkeling Gezonde School-beleid	29
3.2 Soorten ondersteuning	31
3.3 Stand van zaken Gezonde School-vignetten	33
3.4 Overige bronnen	35
3.5 Gezonde Schoolpleinen	37
3.6 Tot slot	40
4. Voortgang sectorspecifieke doelstellingen	41
4.1 Doelstellingen primair onderwijs in 2016	41
4.2 Doelstellingen voortgezet onderwijs in 2016	43
4.3 Doelstellingen middelbaar beroepsonderwijs 2016	46
4.4 Tot slot	48
5. Proces op schoolniveau	49
5.1 Ervaringen uit het onderwijs	49
5.2 Ervaringen van Gezonde School-adviseurs	50
6. Conclusies en beleidssuggesties	53
6.1 Belangrijkste bevindingen	53
6.2 Voortgang in het licht van sectoroverstijgende doelstellingen	54
6.3 Voortgang in het licht van sectorspecifieke doelstellingen	54
6.4 Aanknopingspunten en beleidssuggesties	55
Literatuur	57

Bijlage I Thema's Gezonde School	59
Bijlage II Overzicht activiteiten Onderwijsagenda SBGL	61
Bijlage III Kaarten van ondersteuning op scholen	65
Bijlage IV extra informatie over vignetten Gezonde School	67

Samenvatting

De Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl (SBGL) is door de onderwijsraden (van po, vo en mbo) opgesteld op verzoek van de ministeries van VWS en OCW. De Onderwijsagenda SBGL wil de samenwerking en afstemming bevorderen tussen partijen die werken aan bewegen en gezondheid. Deze gecoördineerde benadering moet het voor scholen eenvoudiger maken om aan gezondheidsthema's te werken. Het doel van deze monitor is inzicht verschaffen in de verrichte werkzaamheden binnen de Onderwijsagenda SBGL en de resultaten daarvan. Jaarlijks wordt hierover gerapporteerd.

Meer investeringen in samenwerking en coördinatie

In 2014 is de bundelende rol van de Onderwijsagenda SBGL verder verbreed en geïntensiveerd, in het bijzonder naar buurtsportcoaches, JOGG-gemeenten, lokale GGD'en en beroepsopleidingen. Hiermee is actief ingespeeld op de aanbevelingen van de voortgangsrapportage 2013.

De betrokken landelijke experts en Gezonde School-adviseurs spelen een voorname rol in de verbinding met andere organisaties en het verder vergroten van draagvlak voor de Gezonde School. Voor het actuele thema Sociaal-emotionele Ontwikkeling is een extra thema-expert aangetrokken. Het communicatienetwerk rond de Onderwijsagenda SBGL is verder uitgebreid ten opzichte van afgelopen jaar. Om nog losstaande initiatieven die worden ontwikkeld op lokaal en regionaal niveau met de agenda te verbinden gaat een landelijk regisseur Gezonde School aan de slag.

Bereik onder scholen groeit

Het enthousiasme van scholen om te (gaan) werken aan de gezondheid van leerlingen is door de ministeries van VWS en OCW beloond met 2 miljoen extra financiële middelen. Ook in 2014 hebben weer veel scholen een aanvraag ingediend. In 2013 en 2014 hebben in totaal zo'n 2500 scholen in het po, vo en mbo verspreid over Nederland een ondersteuningsaanvraag toegekend gekregen. Ook de eerste resultaten worden nu zichtbaar:

- Er zijn inmiddels 155 scholen met een vignet Gezonde School, waaronder 148 basisscholen. Het aantal Gezonde School-vignetten in het primair onderwijs is verdubbeld ten opzichte van 2013. Ook vignetten voor scholen voor vo en mbo zijn nu beschikbaar. Vignetten voor de thema's Sport en Bewegen, Voeding en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling zijn het meest toegekend.
- Scholen die in het kader van het Gezonde School-beleid ondersteuning ontvingen, geven aan hierdoor daadwerkelijk te zijn geholpen bij het invoeren van structureel gezond schoolbeleid.
- Veel scholen geven aan dat zij al aan de gezondheid van leerlingen werken. In het basisonderwijs zegt een op de vijf scholen een beschreven structureel beleid te hebben voor sport, bewegen en gezonde leefstijl. Een kwart van scholen in het voortgezet onderwijs geeft aan schoolgezondheidsbeleid te hebben.

Gezonde schoolpleinen

Direct gekoppeld aan de onderwijsagenda SBGL is een project Gezonde Schoolpleinen in uitvoering genomen. In 2014 zijn voor 70 scholen aanvragen toegekend voor het ontwikkelen van een gezond schoolplein. De geselecteerden zullen ieder als ambassadeur ook bij ten minste vijf andere scholen de ontwikkeling van een Gezond Schoolplein stimuleren.

Voortgang in het licht van algemene en sectorspecifieke doelstellingen

Er zijn in 2013 en 2014 belangrijke stappen gezet om te komen tot een meer samenhangende en eenduidige landelijke bevordering van Gezonde School-beleid bij scholen in het po, vo en mbo. Het meer gebundelde en vraaggerichte aanbod van de bestaande initiatieven wordt positief gewaardeerd,

gezien het forse aantal aanvragen voor ondersteuning. Er is behoorlijk veel animo bij scholen om te werken aan de gezondheid van leerlingen. De belangstelling voor Gezonde School-beleid leidt echter niet altijd tot het aanvragen van een vignet. Daardoor wordt mogelijk de aansluiting gemist met de gebruikte methode bij de vignetten, gericht op samenhang en borging. De vignetaanpak stimuleert een samenhangende aanpak waarbij scholen aandacht hebben voor signalering, omgeving, educatie en beleid. Dat vergroot de kans dat uiteindelijk ook op leerlingniveau effecten worden bereikt. In het komende jaar zet de Onderwijsagenda SBGL daarom op proef een meer aanjagende aanpak in naar een deel van de scholen.

De sectorspecifieke doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL - als opvolger vanuit het Platform Sport Bewegen en Onderwijs - zijn voornamelijk gericht op verbetering van het onderwijsaanbod voor bewegen en sport, en een toename van het aantal leerlingen dat daarvan gebruikmaakt. Op deze doelen scoort een meerderheid van de scholen voor po en vo voldoende, maar blijft ook een deel achter: 20 procent van de po-scholen geeft wekelijks maar één uur bewegingsonderwijs in groep 3-8, en een vijfde van de vmbo-vestigingen geeft minder uren dan gewenst volgens de adviestabel uit 2006. De thema's van de Gezonde School zijn echter duidelijk breder en hebben onder andere betrekking op sociaal-emotionele ontwikkeling en de fysieke omgeving. De aandacht per schooltype voor andere thema's van de Gezonde School worden geleidelijk verder binnen de Onderwijsagenda SBGL ingebed. Dit sluit aan bij de beleidsontwikkeling op het gebied van sociale veiligheid (pesten), duurzaamheid en rookvrije omgevingen, en de afspraken in bestuursakkoorden voor het primair en voortgezet onderwijs in 2014.

Aanknopingspunten en beleidssuggesties

De Onderwijsagenda SBGL weet scholen voor po, vo en mbo te bereiken en heeft tot op heden een grote respons opgeleverd. De ingezette ondersteuningsmiddelen leveren prikkels op voor de ontwikkeling van Gezonde School-beleid. Het accent in de afgegeven Vignetten Gezonde School ligt nu op een aantal deelthema's (Sport en Bewegen, Voeding en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling). Om aantoonbaar beleid over de volle breedte te bereiken, zal langdurige inzet nodig zijn. Daarbij kan het aanbrengen van focus in de stimulering nuttig zijn, bijvoorbeeld door de aandacht jaarlijks te concentreren op een of enkele specifieke deelthema's van de Gezonde School, inspelend op de actualiteit (bijvoorbeeld: Sociaal-Emotionele Ontwikkeling/pesten). Deze focus zou nog gericht plaats kunnen vinden door de verantwoordingsrapportages van betrokken scholen beter te benutten. Dit kan bovendien zicht bieden op de mate waarin ingezette ondersteuningsvormen resultaat opleveren.

Voor een werkelijk effectief en bestendig beleid is voorts van belang dat bij Gezonde School-beleid ook andere opvoeders van kinderen worden betrokken, zoals ouders, buurt en (jeugd)verenigingen. De samenwerking van de Onderwijsagenda SBGL met de Brede Impuls Combinatiefuncties en de JOGG-aanpak biedt hiertoe aanknopingspunten en verdient daarom verdere uitbreiding.

Voor de effectiviteit op langere termijn is deskundigheidsbevordering van belang van professionals die al lokaal actief zijn, binnen of buiten de school, en het inbedden van de Gezonde School-kennis in de beroepsopleidingen (Pabo, ALO). Op dit vlak gezette stappen in 2014 vergen een vervolg.

Naar verwachting zal na 2016 nog geen sprake zijn van een evenwichtig eindresultaat wat de verdeling van Gezonde School-vignetten betreft. De inbedding van 'jongere' thema's in het beleid vergt voortdurende stimulering. Het verdient aanbeveling met alle betrokken partijen bijtijds stappen te zetten om de projectorganisatie van de Onderwijsagenda in een passend, meer permanent kader voort te zetten, bijvoorbeeld in de vorm van een nationale alliantie Gezonde Scholen.

1. Inleiding

1.1 Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl

De Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SBGL)¹ is een samenwerking tussen de drie sectorraden: de PO-Raad, VO-raad en de MBO Raad. De onderwijsraden stimuleren schoolbesturen en directies Gezonde School-beleid te voeren, waardoor leerlingen en studenten naar verwachting gezonder worden en beter leren. Het programma heeft een looptijd van 2012 tot en met 2016.

De Onderwijsagenda SBGL heeft aansluiting gezocht bij andere partijen die initiatieven hebben ontwikkeld op het gebied van bewegen en een gezonde leefstijl van kinderen en jongeren. Enkele belangrijke programma's waarmee vanaf het begin wordt samengewerkt, zijn het Convenant Gezond Gewicht (Jongeren Op Gezond Gewicht), de #Jeugdimpuls als onderdeel van het Centrum Gezond Leven RIVM, het Nationaal Programma Preventie: Alles is Gezondheid en het Vignet Gezonde School (GGD GHOR). Ook na de start van de Onderwijsagenda SBGL, eind 2012, zijn gerichte acties ondernomen voor afstemming en samenwerking met nieuwe beleidsinitiatieven die raakvlakken hebben met de doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL. Een voorbeeld hiervan is het integreren van het programma voor het realiseren van 70 Gezonde Schoolpleinen.

Sectoroverstijgende doelstellingen

De sectoroverstijgende doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL richten zich op een substantiële uitbreiding van het aantal (po-, vo-, en mbo-)scholen in Nederland dat een gericht Gezonde School-beleid heeft. Het stimuleren van een samenhangend landelijk beleid voor de invoering van sport, bewegen en een gezonde leefstijl in het onderwijs, waarbij diverse initiatieven beter worden gekanaliseerd, ziet de Onderwijsagenda SBGL ook als taak. Maar het uiteindelijke doel is het bevorderen van gezond gedrag van leerlingen en het verbeteren van de leerprestaties van leerlingen.

De Onderwijsagenda SBGL stimuleert het zichtbaar maken van Gezonde School-beleid middels certificering. De ambitie van de onderwijsraden is 850 Gezonde School-vignetten te hebben uitgereikt eind 2016. Op verschillende thema's rondom sport, bewegen en gezonde leefstijl kunnen scholen een vignet Gezonde School aanvragen, zoals de thema's 'Roken, Alcohol en Drugs', 'Voeding', 'Seksualiteit', 'Sociaal Emotionele Ontwikkeling', 'Fysieke Veiligheid' en 'Sport en Bewegen'.² Door het integreren van het project Gezonde Schoolpleinen³, is het streven van de Onderwijsagenda SBGL in 2016 minimaal 70 Gezonde Schoolpleinen te realiseren met een regionale voorbeeldfunctie. Daarnaast is de ambitie dat er in 2016 een leerplankader Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl is ontwikkeld met advies over leermiddelen en een leerlingvolgsysteem. De ontwikkeling van deze leerlijn is in 2013 in overleg met het ministerie van OCW buiten de Onderwijsagenda SBGL geplaatst als afzonderlijk project. Dit wordt door de SLO - nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling - uitgewerkt.

¹ Deze is opgesteld op verzoek van de ministeries van OCW en VWS.

² Zie bijlage I voor een overzicht van de thema's per onderwijssector.

³ Zie <http://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/gezonde-schoolpleinen/>.

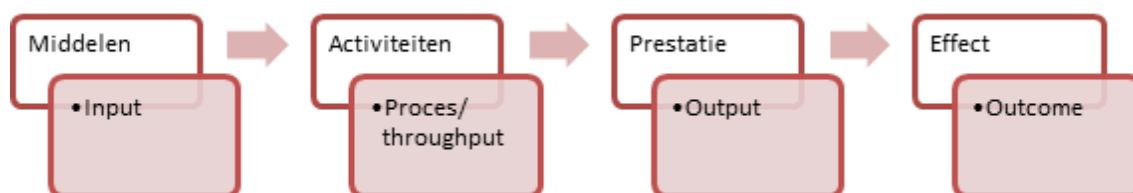
Sectorspecifieke doelstellingen

Naast de gezamenlijke doelstellingen heeft de Onderwijsagenda SBGL ook specifieke ambities voor zowel po, als vo en mbo. Deze doelen richten zich voornamelijk op verbetering van de kwaliteit van het onderwijsaanbod voor bewegen en sport en op een toename van het aantal leerlingen dat daarvan gebruikmaakt. Hoofdstuk 4 gaat verder in op de sectorspecifieke doelstellingen.

1.2 Opzet en doel van deze monitor

De Onderwijsagenda SBGL heeft het Mulier Instituut gevraagd de voortgang van het programma jaarlijks te monitoren. Het voorliggende rapport is de tweede voortgangsrapportage van de Onderwijsagenda SBGL. Met monitoring wordt bedoeld: het verzamelen van gegevens over de voortgang van het programma in termen van input, activiteiten/proces, output en outcome, zie figuur 1.1.⁴

Figuur 1.1 Schematische weergave van het onderzoeksmodel

De doelstelling van de monitor Onderwijsagenda SBGL is op hoofdlijnen zicht te verkrijgen op de resultaten van verrichte werkzaamheden binnen de Onderwijsagenda SBGL.⁵ Door het onderscheid tussen de inzet van middelen (input), het uitvoeren van activiteiten (proces), de resultaten van deze activiteiten (output) en de mate waarin de beoogde effecten van het beleid worden gerealiseerd (outcome), kan worden nagegaan welke implementatievormen het meest effect hebben, zodat het beleid mogelijk gedurende de looptijd kan worden bijgesteld. De Onderwijsagenda SBGL is in eerste aanleg gericht op beleidsvorming bij scholen (output) en beoogt daarmee uiteindelijk op leerlingniveau resultaten te bereiken (outcome). De focus van deze monitoring ligt op voortgangsindicatoren rondom de levering door het programma (activiteiten, proces) en de resultaten bij scholen (output). Waarbij we proberen resultaten bij scholen inzichtelijk te maken op verschillende niveaus (docent, directie en bestuur).

Binnen de mogelijkheden van deze monitor (tijd en middelen) is het goed vaststellen van effecten op leerlingniveau (outcome) niet mogelijk. De resultaten van het beleid hebben tijd nodig om te beklijven en daadwerkelijke effecten zijn naar verwachting niet uitsluitend en volledig toe schrijven aan de activiteiten van Onderwijsagenda SBGL, mede vanwege de vele ‘spelers’ en inspanningen op dit

⁴ Zie VBTB-model, Ministerie van Financiën (1999) Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording.

⁵ Voor een uitgebreidere toelichting op de gehanteerde onderzoeksmethodiek zie de voortgangsrapportage van 2013 (Reijgersberg et al. 2013).

beleidsterrein. Om meer te kunnen zeggen over opbrengsten op leerlingniveau (outcome) volgt deze monitor onderzoekspublicaties op de deelthema's van de Gezonde School. In de eerste voortgangsrapportage in 2013 zijn daarvoor relevante (periodieke) onderzoeken naar jeugdgedrag in kaart gebracht. Op basis daarvan is een stand van zaken opgemaakt in relatie tot de deelthema's van de Gezonde School (zie Reijgersberg et al., 2013). Om meer zicht te krijgen welke ontwikkelingen zich op dit front voordoen, vindt in 2016 een herhaling plaats van de peiling naar jeugdgedrag in relatie tot de deelthema's van de Gezonde School.

1.3 Terugblik op 2013

Het eerste jaar (2013) van de Onderwijsagenda SBGL stond vooral in het teken van het opbouwen van relaties met verwante landelijke programma's en het in afstemming daarmee opbouwen van een ondersteuningsstructuur voor de scholen. Belangrijk daarbij was het in de projectorganisatie opnemen van landelijk experts die al actief zijn in een van de organisaties waarmee de samenwerking is aangegaan. Zo is een stevig professioneel netwerk opgebouwd. Ook de samenvoeging met de al lopende #Jeugdimpuls heeft bijgedragen aan samenhang en efficiëntie met name ten aanzien van de ontwikkeling van een eenduidig ondersteuningsaanbod voor scholen.

Er werd gewerkt aan een eenvoudige en goed bij het onderwijs aansluitende aanpak voor de ondersteuning van scholen in drie hoofdvormen: advies op maat door een Gezonde School-adviseur, inzetten van een Gezonde School-activiteit of verstrekking van een geldbedrag om een eigen medewerker extra in te kunnen zetten. De activiteiten vanuit de Onderwijsagenda SBGL en partners waren erop gericht de meerwaarde van een Gezonde School-beleid te verhelderen voor het onderwijs zelf. Interesse voor Gezonde School-beleid zou veeleer vanuit de scholen en leerkrachten zelf moeten groeien dan van buitenaf worden gepropageerd.

Deze praktijkgerichte aanpak werd positief gewaardeerd door scholen, gelet op de grote respons. In het primair onderwijs werden in 2013 in totaal 1196 aanvragen voor ondersteuning gedaan. Dat betekende een bereik van 17 procent onder de basisscholen. In het voorgezet onderwijs werden 292 aanvragen gedaan en in het middelbaar beroepsonderwijs 50. De omvang van de gevraagde ondersteuning was zo groot dat een deel van de aanvragen niet kon worden gehonoreerd.

Met het aanwakken van de vraag naar ondersteuning voor Gezonde School-beleid werd een eerste stap gezet voor Gezonde School-beleid. Stappen die zouden moeten volgen, hebben te maken met de ontwikkeling van Gezonde School-beleid en de inrichting van een Gezonde(re) School op basis van dit beleid. Aanbevelingen uit de voortgangsrapportage 2013 waren erop gericht vooral op lokaal niveau de krachten te bundelen met flankerende beleidsinitiatieven. Vanuit de Brede Impuls Combinatiefuncties wordt de inzet van buurtsportcoaches gestimuleerd, die veelal werkzaam zijn rond scholen. Ook het programma 'Jongeren op Gezond Gewicht' probeert, in afstemming met gemeenten, op lokaal niveau de gezondheid te bevorderen door het stimuleren van meer bewegen en gezonder eten. Hier liggen extra mogelijkheden om de slagkracht van het programma van de Onderwijsagenda SBGL te vergroten, integraal te verankeren en voor de toekomst duurzaam te borgen.

1.4 Leeswijzer

De opbouw van deze rapportage volgt in grote lijnen de fasen van het onderzoeksmodel.

In hoofdstuk 2 gaan we in op de activiteiten (proces) die vanuit de Onderwijsagenda SBGL hebben plaatsgevonden. We beschrijven de initiatieven voor het versterken van landelijke en lokale samenwerking rondom de Gezonde School en gaan in op de communicatie naar het onderwijs om scholen te informeren en te activeren werk te maken van schoolgezondheidsbeleid.

In hoofdstuk 3 beschrijven we de ontwikkeling van Gezonde School-beleid bij scholen zelf. Dat doen we aan de hand van de toegekende ondersteuning aan scholen en de stand van zaken rondom het aantal toegekende Gezonde School-vignetten (output). Daarnaast gebruiken we een aantal overige bronnen die meer inzicht geven in de bereidheid van scholen werk te maken van gezondheid van leerlingen.

De stand van zaken rond de sectorspecifieke doelstellingen van de onderwijsagenda SBGL beschrijven we in hoofdstuk 4. We maken daarbij gebruik van extern monitoronderzoek.

In het laatste resultatenhoofdstuk, hoofdstuk 5, gaan we kijken we naar het ondersteuningsproces op schoolniveau. Zoals eerder beschreven gaan we niet in op gedragsveranderingen bij leerlingen (outcome), maar kijken we naar de ervaringen vanuit het onderwijs met de ontwikkeling van Gezonde School-beleid en de rol van de ondersteuning (proces op schoolniveau). Daarbij maken we gebruik van, registraties, extern onderzoek en ervaringen van de Gezonde School-adviseurs.

We sluiten deze rapportage af met een weergave van de belangrijkste resultaten in 2014 en gaan in op de voortgang van de Onderwijsagenda SBGL in relatie tot de gestelde doelen in 2016. Ten slotte benoemen we aanknopingspunten voor de komende jaren.

2. Activiteiten vanuit de Onderwijsagenda SBGL

Dit hoofdstuk beschrijft activiteiten rond de uitvoering van de Onderwijsagenda SBGL en met name de activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van een samenhangend landelijk beleid voor scholen op het gebied van een gezonde leefstijl. Vervolgens gaan we in op de werkzaamheden van de landelijke experts en Gezonde School-adviseurs.

De informatie in dit hoofdstuk komt voort uit registraties, notulen en informatieverzameling bij het projectteam. Er zijn aanvullende gesprekken gevoerd met de projectleiders van de Onderwijsagenda SBGL, enkele Gezonde School-adviseurs en de landelijke experts.

2.1 Landelijke samenwerking en afstemming

De Onderwijsagenda SBGL stelt zich ten doel de samenwerking te bevorderen tussen partijen die zich bezighouden met activiteiten in relatie tot de Gezonde School. Dit om een integrale benadering te stimuleren en te bereiken dat meer scholen een schoolbeleid voor sport, bewegen en gezonde leefstijl invoeren. Het doel van de samenwerking is ook om het voor scholen makkelijker te maken daadwerkelijk een Gezonde School-beleid te voeren. Dit door de eenduidig te communiceren, informatie te bundelen en makkelijker vindbaar te maken.

Het eerste jaar (2013) van de Onderwijsagenda SBGL stond vooral in het teken van het opbouwen van relaties met verwante landelijke programma's en het in afstemming daarmee opbouwen van een ondersteuningsstructuur voor de scholen. Belangrijk daarbij was het in de projectorganisatie opnemen van professionals en experts die al actief zijn in een van de organisaties waarmee de samenwerking is aangegaan. Ook de samenvoeging met de lopende #Jeugdimpuls op het gebied van ondersteuning en communicatie heeft bij de opstart bijgedragen aan samenhang en efficiëntie.

De leden van het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL participeren structureel in verschillende landelijke overlegstructuren. Een voorbeeld daarvan is het participeren in het Deelconvenant School dat onderdeel is van het Convenant Gezond Gewicht.⁶ Vanaf 2015 gaat het Convenant Gezond Gewicht verder als de Stichting Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG).⁷ De Onderwijsagenda SBGL neemt per 1 januari 2015 een deel van de ambities van het Deelconvenant School over.

Sinds dit jaar is de Onderwijsagenda SBGL als adviseur aangesloten bij stuurgroepoverleg van het vignet Gezonde School. Daarnaast vindt er ook veel incidenteel overleg plaats met bijvoorbeeld GGD Nederland, het Landelijk Overleg Thema-instituten (LOT-i), Alles is gezondheid, RIVM/cgl en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Een voorbeeld daarvan was de betrokkenheid bij de expertmeeting over de relatie tussen bewegen en sport op school en cognitie in het kader van nieuw uit te voeren onderwijsonderzoek. Deze bijeenkomst was georganiseerd door het NRO. Voor een overzicht van structurele en incidentele overlegstructuren: zie bijlage II tabel b2.1.

⁶ http://www.convenantgezondgewicht.nl/convenant_gezond_gewicht/deelconvenanten

⁷ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/11/07/kamerbrief-over-voorgenomen-oprichting-stichting-jongeren-op-gezond-gewicht.html>

De samenwerking met het Voedingscentrum en de Hartstichting is geïntensiveerd. Dit krijgt concreet vorm doordat in Noord-Holland een pilot is gestart, waarin de bestaande Gezonde School-adviseurs meer uren krijgen voor extra ondersteuning aan scholen die hebben gewerkt met het programma 'Ik Lekker Fit'. Die extra ondersteuning wordt daarmee ingezet op scholen die al goed bezig zijn, maar net een extra stimulans nodig hebben voor het behalen van een vignet. Het uiteindelijke doel van deze samenwerking is 50 scholen leiden naar het vignet Gezonde School en bij voorkeur het themacertificaat Voeding. Deze werkwijze is opvallend, omdat het initiatief normaliter vooral bij de scholen ligt. In deze pilot gaat de adviseur actiever aan de slag om samen met scholen een vignet te behalen. Het is interessant te zien of deze manier van werken daadwerkelijk extra vignetten gaat opleveren.

Samenhang met landelijke programma's en activiteiten

Met het programma van de Onderwijsagenda SBGL willen de onderwijsraden en de ministeries van OCW en VWS deels eigen doelen nastreven, maar tegelijkertijd draagt het programma bij aan een bredere nationale doelstelling op het gebied van gezondheidsbevordering en preventie. Het effect van het eigen programma wordt mogelijk versterkt door de samenhang met andere programma's die streven naar gezond gedrag van leerlingen en studenten en de bevolking als geheel. Zo zijn de onderwijsraden dit jaar ook partner geworden van de Alliantie Nederland Rookvrij.⁸ Dit samenwerkingsverband richt zich op een rookvrije samenleving. Tot de pijlers van dit programma behoren rookvrije omgevingen, waaronder schoolpleinen.

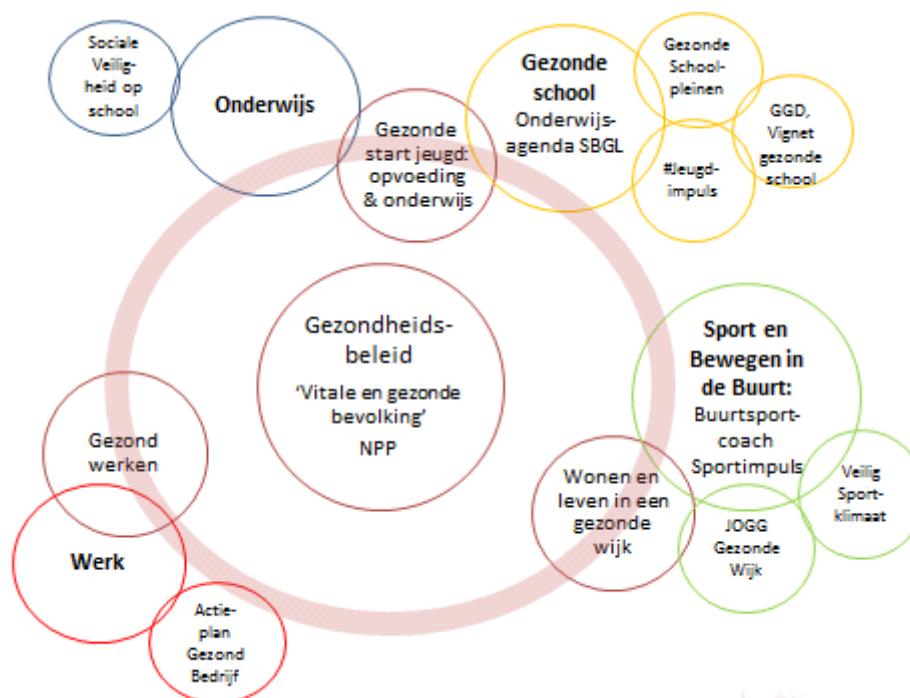
Niet alleen in het onderwijs, maar ook vanuit Rijk, gemeenten, zorgorganisaties, bedrijven, sportverenigingen en diverse maatschappelijke organisaties worden inspanningen gedaan mensen in Nederland nog gezonder te laten leven, wonen en werken. Door middel van een brede integrale aanpak wil het kabinet het effect hiervan versterken door meer focus en verbinding aan te brengen in gezondheidsbevorderende activiteiten en programma's. Daarom wordt door zes ministeries ondersteuning gegeven aan het Nationaal Programma Preventie (NPP) Alles is gezondheid (2014-2016)⁹ Vanuit het NPP¹⁰ wordt met partijen afspraken gemaakt om acties te ondernemen gericht op gezondheid en preventie, met als uiteindelijk doel een vitale en gezonde bevolking. Op 1 oktober 2014 verbond de Onderwijsagenda SBGL zich aan het NPP doordat de onderwijsraden in het po, vo en mbo een *pledge* ondertekenden gericht op het thema Gezonde School.

⁸ <http://www.alliantienederlandrookvrij.nl/alliantie/partners/>

⁹ Zie <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/10/11/alles-is-gezondheid-het-nationaal-programma-preventie-2014-2016-deel-1-en-deel-2.html>. Zie ook <http://www.allesisgezondheid.nl/>.

¹⁰ De focus van het programma ligt op drie terreinen: het bevorderen van de gezondheid en voorkomen van chronische ziekten in de omgeving waarin mensen wonen, werken en leren; preventie een dominante plek geven in de gezondheidszorg; gezondheidsbescherming op peil houden en bedreigingen het hoofd bieden.

Figuur 2.1 Samenhang beleidsinitiatieven rondom gezondheidsbevordering en preventie

Studiereis beleidspartners Onderwijsagenda SBGL

Vanuit de Onderwijsagenda SBGL is een 3-daagse studiereis naar Schotland georganiseerd met een selecte groep deelnemers, waaronder de voorzitters van de drie onderwijsraden en de staatssecretaris van Onderwijs. In bijlage II, tabel b2.4, is een overzicht te vinden van de deelnemers aan het werkbezoek.¹¹ In Schotland heeft herijking van het curriculum plaatsgevonden en heeft gezondheidsbevordering een vaste plek gekregen binnen het curriculum onder de noemer 'Health & Wellbeing'. Het nieuwe curriculum biedt ruimte voor eigen keuzes om recht te doen aan diversiteit van scholen. Een aantal leergebieden wordt gerekend tot de verantwoordelijkheid van alle docenten en is aangeduid als vakdoorsnijdend leren. Health & wellbeing is daar een voorbeeld van. Doel van dit werkbezoek was kijken de Schotse aanpak aanknopingspunten kan bieden voor de uitdagingen waar we in Nederland voor staan als het gaat om een gezondere jeugd en beter onderwijs.

¹¹ Rinda den Besten, voorzitter van de PO-raad schreef een blog over haar ervaringen van het werkbezoek aan Schotland
http://www.poraad.nl/sites/www.poraad.nl/files/schotland_blog.pdf

2.2 Lokale samenwerking en afstemming

Niet alleen op landelijk niveau is het de bedoeling dat er meer slimme en kansrijke verbindingen tot stand komen tussen partijen die zich bezighouden met activiteiten in relatie tot thema's van de Gezonde School. Ook op lokaal niveau is het van belang afstemming te bevorderen tussen verschillende beleidsprogramma's en initiatieven, om zo de krachten te bundelen en een integrale aanpak te bevorderen.

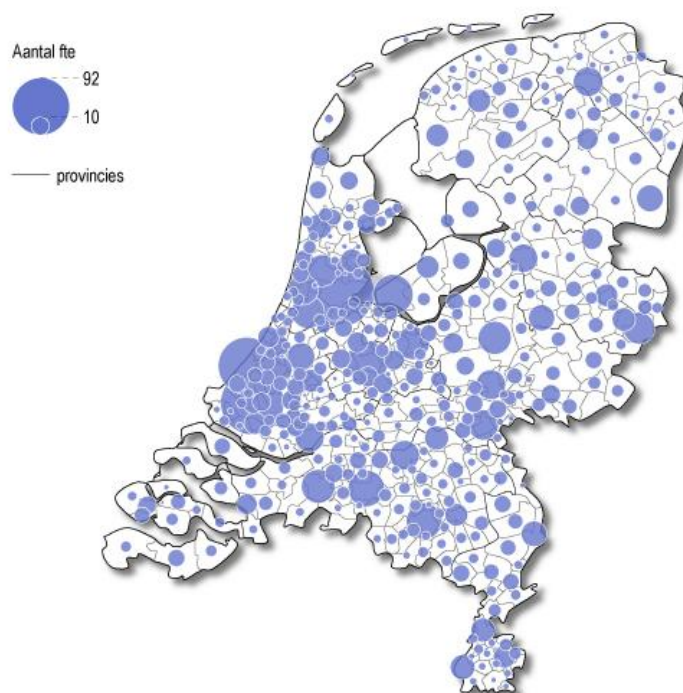
Onderwijsagenda SBGL en de inzet van buurtsportcoaches

Het doel van het ministerie van VWS is 2900 fte buurtsportcoaches in 2016 in te zetten. Omgerekend zijn er in 2016 dan zo'n 4500 tot 5000 buurtsportcoaches in wijken en buurten aan de slag. Dat betekent: een beroepsgroep die voornamelijk in de sectoren sport en onderwijs aan de slag is, maar langzamerhand steeds vaker de verbinding naar andere sectoren als zorg en welzijn weet te maken (Pulles et al., 2014). De 2900 fte buurtsportcoaches is onderdeel van de Brede Impuls Combinatiefuncties, waarvoor de sport-, onderwijs- en de cultuursector in 2007 de bestuurlijke afspraken maakten met OCW en VWS.

In 2014 nemen 378 gemeenten deel aan de Brede Impuls Combinatiefuncties. Gezamenlijk hebben deze gemeenten zich voorgenomen om 2851 fte aan buurtsportcoaches te realiseren op basis van een totale rijksbijdrage van ruim 57 miljoen euro (Gemeentefonds, 2014). Het aantal fte aan buurtsportcoaches waar gemeenten voor hebben ingetekend (norm) wordt jaarlijks gerapporteerd in de *Meicirculaire* van het Gemeentefonds. Deze gegevens zijn een indicatie voor het beoogde aantal fte aan formatieplaatsen voor buurtsportcoaches per gemeente. Het gerealiseerde aantal fte per gemeente wordt gemeten in de jaarlijkse monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur.¹² Kaart 2.1 laat het beoogd aantal fte buurtsportcoaches per gemeente in 2014 zien.

¹² De monitor over 2013 wordt uitgevoerd door BMC Onderzoek en verschijnt eind 2014.

Kaart 2.1 Overzichtskaart met beoogd aantal te realiseren fte aan formatieplaatsen buurtsportcoaches per gemeente in 2014

Bron: Gemeentefonds, bewerking RIVM, www.sportopdekaart.nl

VWS heeft met de uitvoeringspartners NISB, VSG en NOC*NSF een uitgebreid ondersteuningsprogramma ontwikkeld om buurtsportcoaches te ondersteunen bij hun competentieontwikkeling. Deze voorgenomen kwaliteitsverbetering van de functie van buurtsportcoach zal het niveau van het lokale sport- en beweegaanbod en de verbindingen tussen organisaties een verdere impuls moeten geven. Hier liggen kansen voor de Onderwijsagenda SBGL om bij te dragen aan de deskundigheid van buurtsportcoaches met betrekking tot de Gezonde School.

De professionalisering van buurtsportcoaches krijgt vorm doordat de landelijke expert buurtsportcoach, als vertegenwoordiger van de Onderwijsagenda SBGL (Gezonde School) en het onderwijs als geheel¹³, samenwerkt met de uitvoeringspartners van de Brede Impuls Combinatiefuncties. Vanuit die positie is gewerkt aan de rol van de buurtsportcoach in en om de (Gezonde) School. Daarnaast worden in samenwerking met RIVM, Centrum Gezond Leven de mogelijkheden voor een scholingsaanbod voor buurtsportcoaches op het gebied van de Gezonde School verkend.

Vanuit de samenwerking met de uitvoeringspartners van de regeling voor buurtsportcoaches, zijn activiteiten ondernomen om de deskundigheid van buurtsportcoaches over de Gezonde School te bevorderen. Dit zijn vooral landelijke initiatieven die op lokaal niveau uitwerking moeten hebben.

¹³ De landelijke expert buurtsportcoach is verbonden aan Combinatiefuncties Onderwijs en vertegenwoordigt het onderwijs sinds de start van de regeling in 2007.

- Tijdens de jaarlijkse lerende netwerken voor buurtsportcoaches en lokale beleidsmakers zijn workshops verzorgd over de Gezonde School en de mogelijke rol van de buurtsportcoach.
- Op de landelijke kennisdag in december 2014 wordt een deel van het programma verzorgd, gericht op de positionering van de buurtsportcoach in en om de (Gezonde) School.
- De ontwikkeling van een factsheet over de buurtsportcoaches en de Gezonde School.¹⁴
- Vragen over onderwijs worden vanuit het programma Sport en Bewegen in de Buurt doorgezet naar Combinatiefuncties Onderwijs. Op website sportenbewegen.nl en Gezondeschool.nl wordt verwezen naar combinatiefunctiesonderwijs.nl.
- Verschillende nieuwsbrieven (ca. 750 abonnees) zijn verspreid met aandacht voor de Gezonde School.¹⁵
- Momenteel is de App SBB in ontwikkeling als onderdeel van de kwaliteitsimpuls buurtsportcoaches. Relevante informatie met oog op onderwijs/Gezonde School zal in de app worden opgenomen.

Afstemming met JOGG-aanpak

Inmiddels zijn er in Nederland 75 gemeenten die werken volgens de JOGG-aanpak. JOGG is een lokale aanpak voor de bestrijding van overgewicht bij kinderen door het stimuleren van voldoende beweging en gezonder eten. De JOGG-methode is gebaseerd op vijf pijlers: politiek-bestuurlijke betrokkenheid, verbinden van preventie en curatie, publiek-private samenwerking, sociale marketing en wetenschappelijke begeleiding. Ook hier liggen kansen om lokale samenwerking op lokaal niveau verder te versterken.

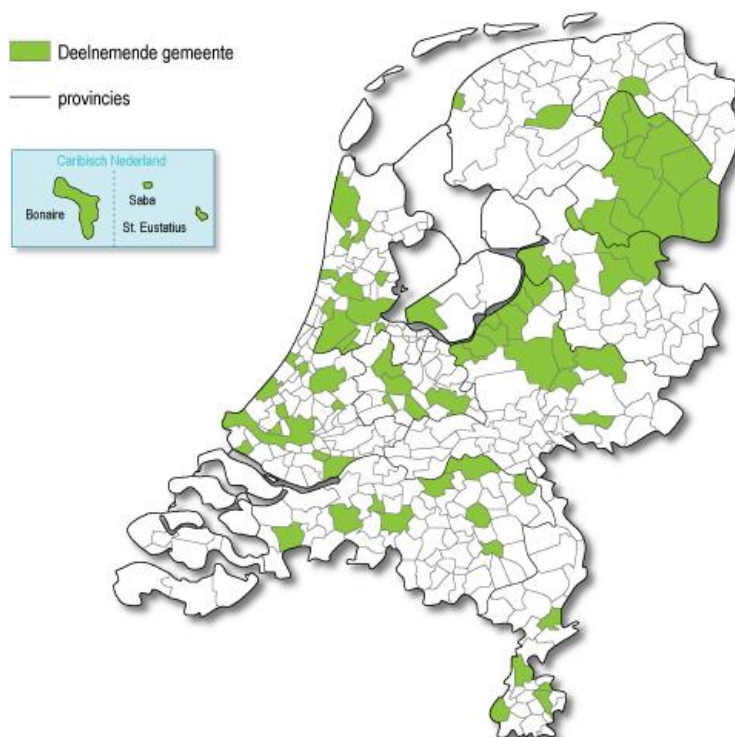
Vanuit de Onderwijsagenda SBGL is op verschillende manieren verbinding gezocht met JOGG. Om afstemming te bevorderen is de Onderwijsagenda SBGL via de onderwijsraden verbonden aan de stuurgroep van JOGG. Ook krijgen scholen in JOGG-gemeenten voorrang in de toekenning van ondersteuning. Daarnaast vonden de volgende activiteiten plaats:

- Bijdrage aan deskundigheidsbevordering over de Gezonde School bij lokale JOGG-regisseurs tijdens studiedagen die vanuit JOGG zijn georganiseerd. Op deze manier verwacht de Onderwijsagenda SBGL op gemeenteniveau meer draagvlak te krijgen voor de Gezonde School en via de kanalen van de JOGG-regisseur de verbinding te maken met de Gezonde School.
- Op regionaal niveau workshops over de Gezonde School met JOGG-regisseurs en JOGG-coaches. De Gezonde School-adviseurs die op lokaal niveau aan de slag zijn met scholen, hebben steeds vaker overleg met de lokale JOGG-regisseurs. Dat kan gaan over de mogelijkheden van de Gezonde School, maar ook over mogelijkheden om scholen in de gemeente te benaderen werk te maken van de Gezonde School.

¹⁴ Zie: http://www.combinatiefunctiesonderwijs.nl/files/media/Combinatiefuncties_en_Gezonde_School_20140828.pdf

¹⁵ Zie: <http://www.combinatiefunctiesonderwijs.nl/?page=58>.

Kaart 2.2 Verspreiding van JOGG-gemeenten in Nederland per oktober 2014.

Bron: www.jogg.nl, bewerking: RIVM, www.sportopdekaart.nl

Afstemming met beroepsopleidingen

In het afgelopen jaar zijn er in samenwerking met de Onderwijsagenda SBGL initiatieven geweest om de beroepsopleidingen die opleiden voor het onderwijs mee te nemen in het gedachtegoed van de Gezonde School. Met de volgende opleidingen zijn (oriënterende) gesprekken gevoerd: de mbo-opleiding Sport en Bewegen, de hbo-opleiding tot leerkracht in het basisonderwijs (pabo) en de hbo-opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding (ALO).

Binnen de mbo-opleiding Sport en Bewegen wordt gewerkt aan een nieuwe structuur en inhoud van kwalificatiedossiers. Ook komen er naast deze kwalificatiedossiers keuzedelen. In samenwerking met kenniscentrum Calibris is een keuzedeel gezonde leefstijl tot stand gekomen, waarin nadrukkelijk de verbinding met Gezonde School is te vinden.

Binnen de pabo is er inhoudelijk en procesmatig een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van een programma dat opleidt tot Gezonde School-coördinator. Dit programma is een verbreding van de reguliere inhoud en zal op zes pabo-opleidingen worden ontwikkeld en daarna mogelijk op alle pabo's worden aangeboden. Daarnaast zijn er op drie (van de zes) ALO's bijdragen geweest aan studiedagen en werkconferenties voor medewerkers en/of studenten. Er blijkt enige terughoudendheid te zijn bij sommige ALO's of gezondheid een plek moet krijgen binnen de opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding. Inmiddels is overleg gestart via het ALOCO (overleg van ALO-coördinatoren) over de mogelijke ontwikkeling van een minor Gezonde School voor ALO-studenten.

2.3 Kwaliteitsbewaking Gezonde School

De Onderwijsagenda SBGL wil het voor scholen makkelijker maken te werken aan de gezondheid van leerlingen en daarom wordt gestreefd naar een eenduidige systematiek. Onder de vlag van de Gezonde School werken verschillende partijen aan gezondheidsbevordering in het onderwijs. Door verbinding met het RIVM, Centrum Gezond Leven en de vignetstructuur van de GGD wordt een bepaalde werkwijze gehanteerd. Die werkwijze is gestoeld op vier pijlers: signaleren en doorverwijzen, educatie, schoolomgeving en beleid en regelgeving. Het vignet is een erkenning voor scholen die structureel, planmatig en integraal werken aan de gezondheid van hun leerlingen. Waar in het voorgaande jaar (lokale) initiatieven werden gesignaleerd door de projectgroep, wordt de Onderwijsagenda SBGL nu vaker juist benaderd voor samenwerking.

“We worden steeds vaker gebeld in plaats van dat wij aan de deur moeten kloppen. Dan is het handig wanneer deze initiatieven dezelfde methode en communicatie hanteren.”
(projectteam)

Hoewel de Onderwijsagenda SBGL steeds vaker vooraf betrokken is bij de ontwikkeling van initiatieven, ontstaan er nog altijd plannen die grote raakvlakken hebben met de Gezonde School en waar geen afstemming over heeft plaatsgevonden. Het zijn veelal initiatieven die op lokaal of provinciaal niveau ontstaan. Dit kan vanuit overheidsinstanties (gemeente of provincie) plaatsvinden, maar ook vanuit particulier initiatief of vanuit stichtingen. Het is niet eenvoudig om dit brede aanbod centraal te organiseren.

“Sommige scholen geven aan het prettig te vinden samen te werken met lokale initiatieven in plaats van met landelijk aanbod. Dat een interventie ‘bewezen effectief’ is, vinden ze dan van ondergeschikt belang. Bovendien werkt de GGD ook veel samen op lokaal niveau.” (Gezonde School-adviseur)

Het nadeel is dat er versnippering optreedt, waardoor het voor scholen onduidelijker wordt: waar komt een bepaald initiatief vandaan en wat is de kwaliteit? Om deze versnippering tegen te gaan en om samenhangend beleid voor scholen te stimuleren, is er in 2014 gewerkt aan een ‘werkplan communicatie Gezonde School’. In dit plan wordt beschreven op welke manier in 2015 vanuit een gezamenlijke visie en aanpak wordt gewerkt aan één duidelijke boodschap vanuit de Gezonde School en zijn partners. Dit zal resulteren in het aanstellen van een landelijke regisseur Gezonde School. Deze regisseur krijgt als voornaamste taak meer afstemming te zoeken met initiatieven die op verschillende niveaus ontstaan en op die manier ook een rol spelen in de kwaliteitsbewaking.

2.4 Projectorganisatie Onderwijsagenda SBGL

In de projectorganisatie van de Onderwijsagenda SBGL neemt van elke sectorraad een projectleider zitting. Landelijke experts van organisaties waarmee samenwerking is aangegaan, zijn ook in de projectorganisatie opgenomen. Dit heeft in het eerste jaar bijgedragen aan afstemming, het creëren

van draagvlak en het opbouwen van een professioneel netwerk. Daarnaast zijn vier Gezonde School-adviseurs met netwerk van lokale organisaties en scholen aan de projectorganisatie verbonden.¹⁶

Interne afstemming

In het eerste jaar kwamen de projectleiders bijna wekelijks bij elkaar om te overleggen over de vorderingen rondom de Onderwijsagenda SBGL en om werkzaamheden af te stemmen. Doordat in het eerste jaar veel energie is gestoken in het opzetten van het programma, zijn taken en verantwoordelijkheden nu goed afgestemd. Het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL kwam het afgelopen jaar twaalf keer bij elkaar.

De projectleiders hebben vier keer per jaar een voortgangsoverleg met de voorzitters van de sectorraden, onder voorzitterschap van Rinda den Besten (voorzitter van de PO-Raad). Daarnaast is er ongeveer iedere drie maanden een overlegmoment met de volledige projectorganisatie: de projectleider, de landelijke experts en de Gezonde School-adviseurs. De Gezonde School-adviseurs overleggen eveneens iedere drie maanden met elkaar om hun werkzaamheden te bespreken en hun aanpak op elkaar af te stemmen.

Activiteiten landelijke experts

De verbinding van landelijke experts aan de projectorganisatie heeft, zoals eerder vermeld, een behoorlijke bijdrage geleverd aan het opbouwen van een professioneel netwerk. De landelijke experts zijn vertegenwoordigers van de ambities van de Onderwijsagenda SBGL binnen hun organisatie en zetten hun netwerk in ten behoeve van het verspreiden van kennis over, en het vergroten van draagvlak voor de Gezonde School. Daarnaast dragen zij bij aan de deskundigheidsbevordering van professionals die werken in en om scholen. Zie tabel 2.1 voor een overzicht van de landelijke experts en hun wekelijks beschikbare uren.

Tabel 2.1 Overzicht inzet landelijke experts

Thema:	Aantal uren (2013-12014)	Aantal uren (2014-2015)
PPS (Schuttelaar en Partners)	4	4
Sport (NOC*NSF)	8	6
Buurtsportcoach (VBS)	14	10
Bewegingsonderwijs (KVLO)	8	8
Gezonde school (CBO)	6	6
Welbevinden (CSV)	0	8

Bron: Onderwijsagenda SBGL

Er heeft in 2014 een kleine verschuiving plaatsgevonden in het aantal uren per landelijke expert. De Gezonde School werkt aan negen verschillende gezondheidsthema's (zie bijlage I). De experts die in 2013 aan de projectorganisatie verbonden waren, besloegen deze brede gezondheidsbenadering niet volledig. De thema's Voeding en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling konden bijvoorbeeld beter worden

¹⁶ Zie Reijgersberg et al., 2013 voor de organisatiestructuur van de Onderwijsagenda SBGL.

ingebod. Maar ook voor Fysieke Veiligheid is nog weinig kennis binnen het team. Door uitbreiding met experts komt meer kennis over deze thema's ter beschikking aan de projectorganisatie, maar veel belangrijker is dat daarmee meer draagvlak en betrokkenheid wordt gecreëerd. De projectorganisatie heeft onlangs dan ook een landelijk expert rond het thema Sociaal-Emotioneel Welbevinden aangesteld.¹⁷ Deze expert krijgt als extra taak de verbinding te maken tussen de Onderwijsagenda SBGL en het sociale veiligheidsplan van de PO-Raad en de VO-raad.¹⁸

De landelijke experts verzamelen en verspreiden kennis op het gebied van hun thema en ondersteunen daarmee in eerste aanleg de Gezonde School-adviseurs, met de bedoeling dat zij deze informatie kunnen gebruiken om scholen te bedienen. Het verspreiden van informatie en goede voorbeelden gebeurt door middel van nieuwsbrieven, folders, artikelen in (vak)bladen, het onderhouden van een themawebsite en de website gezondeschool.nl. Daarnaast dragen de experts bij aan deskundigheidsbevordering van de professionals door het geven van workshops en presentaties.

Enkele voorbeelden van deskundigheidsbevordering:

- Workshops tijdens bijeenkomsten van 'lerende netwerken' voor buurtsportcoaches door verschillende experts over de Gezonde School en hun expertise in het bijzonder;
- Bijdragen aan de ontwikkeling van deelcertificaat Sport en Bewegen in het voortgezet onderwijs;
- Goede praktijkvoorbeelden beschikbaar maken via websites of folders.

Voorbeelden van het vergroten van draagvlak voor de Gezonde School:

- Betrokkenheid van een van de experts om in 2015 rond de start van de Tour de France in Utrecht aandacht te vragen voor de Gezonde School;
- Signaal afgeven aan gemeenten en beleidspartners om buurtsportcoaches in te blijven zetten rond het onderwijs;
- Schoolbesturen informeren over de inzet van vakleerkrachten en/of buurtsportcoaches in relatie tot de Gezonde School;
- Ondersteuning bij de ontwikkeling van Gezonde Schoolkantines door te informeren over mogelijkheden rondom de Europese *call* 'Pimp your school canteen'.

Activiteiten Gezonde School-adviseurs

De vier Gezonde School-adviseurs die aan de projectorganisatie zijn verbonden, werken verspreid over vier regio's in Nederland en overlappen de 25 GGD-regio's. De Gezonde School-adviseurs hebben vanuit hun achtergrond een regionaal netwerk dat een schakel vormt tussen de projectorganisatie en regionale samenwerkingsverbanden en tussen de projectorganisatie en het onderwijs. Daarmee kunnen zij op lokaal niveau organisaties en scholen activeren werk te maken van Gezonde School-beleid en tegelijkertijd de brug vormen tussen de projectorganisatie en de praktijk.

¹⁷ De expert is vanuit zijn huidige functie werkzaam bij het Centrum voor School en Veiligheid.

¹⁸ http://www.poraad.nl/sites/www.poraad.nl/files/pva_sociale_veiligheid_printversie.pdf

Enkele voorbeelden van (lokale) afstemming en samenwerking zijn:

- Afstemming met de GGD en lokale ROC over invoering van een gezondheidstest (EMOVO) in het kader van het vierde contactmoment met de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Gezonde School-adviseur weet dat vanuit de Onderwijsagenda in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs wordt gewerkt met de module Testjeleefstijl en pleit voor landelijke coördinatie in plaats van eenzijdige lokale implementatie.
- Het organiseren van netwerkbijeenkomsten voor bijvoorbeeld buurtsportcoaches en/of JOGG-regisseurs met als doel kennismaken met de Gezonde School.
- Afstemming en overleg om de samenwerking te versterken met JOGG-regisseurs van gemeenten. Daarnaast is ook regelmatig contact met gemeenten over het thema Gezonde School.
- Presentaties over de Gezonde School tijdens directievergaderingen van schoolstichtingen, zowel in het po en vo als mbo, of voor het hele schoolteam.
- Verschillende workshops voor onder anderen beleidsmedewerkers (sport) van de gemeente, buurtsportcoaches en docenten.
- Andere organisaties waarmee afstemming wordt gezocht zijn lokale sportservicebureaus. De mate waarin dit lukt verschilt per sportservicebureau. De meerwaarde van Gezonde School was voor sommige sportservicebureau's niet direct duidelijk. In sommige gevallen waren er meer gesprekken nodig.

Een voorname taak van de Gezonde School-adviseurs is het ondersteunen van scholen die advies op maat hebben aangevraagd in 2013 en 2014. Dit doen zij in afstemming met regionale GGD-medewerkers die ook advies-op-maat-trajecten uitvoeren. In aanloop naar de advies-op-maat-trajecten hebben de Gezonde School-adviseurs vanuit de projectorganisatie samenwerking gezocht met de regionale GGD'en. De ervaringen van de Gezonde School-adviseurs met deze kennismaking lopen erg uiteen en zijn verschillend per GGD.

Wat valt op aan de samenwerking en afstemming met de GGD:

- Doorgaans hebben de GGD'en weinig ervaring met (advies-op-maat-trajecten in) het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Dat betekende dat met de Gezonde School-adviseurs werd afgesproken dat zij die scholen voor hun rekening nemen, en de GGD de aanvragen vanuit het primair onderwijs
- Niet alle GGD'en beschikken over voldoende kennis om samen met het onderwijs goede advies-op-maat-trajecten te doorlopen.
- In enkele gevallen werd een sportservicebureau of een sportraad ingeschakeld voor de advies-op-maat-trajecten. De adviseurs hebben hier over het algemeen goede ervaringen mee.
- De mate van promotie en communicatie vanuit de GGD over de Gezonde School loopt erg uiteen. Volgens de adviseurs is dit ook terug te zien in het aantal aanvragen in sommige regio's.
- In sommige gevallen worden scholen door preventiemedewerkers geholpen die zich inzetten op een specifiek thema. In die gevallen volgen een aantal ondersteuningsaanvragen voor de inzet van een Gezonde School-activiteit op alleen dat thema. Andere ondersteuningsvormen blijven achter.

Niet alle GGD'en hechten evenveel waarde aan het thema Gezonde School of hebben voldoende capaciteit. Dit belemmerde het maken van werkafspraken met de regionale GGD. Het afstemmen van de werkzaamheden tussen de Gezonde School-adviseurs van de Onderwijsagenda SBGL en de regionale

GGD'en heeft veel tijd gekost, maar is uiteindelijk, in de meeste regio's, behoorlijk goed tot stand gekomen.

2.5 Communicatie naar het onderwijs

De samenwerking tussen de sectorraden zorgt voor een groot bereik onder schoolbestuurders. De PO-Raad heeft 870 aangesloten schoolbesturen in het primair onderwijs. Dat is ongeveer driekwart van alle schoolbesturen. De VO-raad heeft 333 leden. Dat betekent een bereik van 95 procent onder alle schoolbesturen in het voortgezet onderwijs. En bij de MBO Raad zijn alle onderwijsinstellingen (69) in de mbo-sector aangesloten.

Om scholen te informeren over sport, bewegen en een gezonde leefstijl en om gezondheidsbeleid op scholen te bevorderen is onder andere gebruikgemaakt van *social media* en nieuwsbrieven van de onderwijsraden. Het bereik via verschillende media is af te lezen in onderstaand overzicht. De algemene websites en nieuwsbrieven van de onderwijsraden kennen een groot bereik, maar het is niet precies bekend wie daarmee worden bediend. Met de nieuwsbrief Beleidsinformatie Beroepsonderwijs en het Platform Bewegen en Sport mbo worden weliswaar kleinere doelgroepen bediend, maar beide kanalen bereiken specifieke doelgroepen binnen het onderwijs: respectievelijk bestuurders (meso-niveau) en mbo-sportcoördinatoren (micro-niveau).

Tabel 2.2 Overzicht van het bereik van de communicatie van onderwijsraden

		doelgroep	bereik
PO-Raad	www.poraad.nl	medewerkers in het po, politici, journalisten	±21.300 uniek p.m.
	@PO_Raad	divers	10.602 volgers
	Nieuwsbrief PO-Raad	divers	± 7.100 abonnees
VO-raad	www.vo-raad.nl	divers	± 32.500 uniek p.m.
	@VO_raad	divers	6.845 volgers
	Nieuwsbrief VO-raad	divers	6.779 abonnees
MBO Raad	www.mбораad.nl	medewerkers mbo-scholen, politici en journalisten	± 22.000 uniek p.m.
	@mbonieus	divers	7.522 volgers
	Nieuwsbrief MBO Raad (tweewekelijks)	leden, medewerkers mbo-scholen, politici en journalisten	± 7.000 abonnees
Platform Bewegen en Sport mbo	Nieuwsbrief Beleidsinformatie Beroepsonderwijs (wekelijks)	colleges van bestuur	± 1.000 abonnees
	www.platformbewegenensport.nl	sportcoördinatoren mbo	± 1.100 uniek p.m.
	Nieuwsbrief platform Bewegen en Sport mbo (onregelmatig)	sportcoördinatoren mbo	± 400 abonnees
	Bijeenkomsten platform Bewegen en Sport mbo	sportcoördinatoren mbo	± 100 leden

Bron: Onderwijsagenda SBGL per 22 oktober 2014

Daarnaast wordt ook gebruikgemaakt van de verspreidingskanalen van andere organisaties, zoals het RIVM. Het RIVM heeft een nieuwsbrief over de Gezonde School voor medewerkers in het primair onderwijs ($\pm$ 1.600 abonnees), voortgezet onderwijs ($\pm$ 700 abonnees) en middelbaar beroepsonderwijs ($\pm$ 400 abonnees). Verder werd het nieuwsbericht over het ondersteuningsaanbod voor scholen in 2014 naar 35 organisaties verzonden, waaronder de Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS) en de Koninklijke Vereniging Lichamelijke Opvoeding (KVLO), zie bijlage II tabel b2.2 voor een volledig overzicht. De AVS heeft naar verwachting een groot bereik onder schoolleiders, terwijl de nieuwsbrief van de KVLO juist docenten lichamelijke opvoeding bereikt. het afgelopen jaar zijn ook zo'n 30 artikelen verschenen in vakbladen voor onderwijsbestuurders, schoolleiders en docenten. Enkele voorbeelden daarvan zijn het vakblad *Lichamelijke Opvoeding* van de KVLO en *Podium* van de PO-Raad. In bijlage II tabel b2.3 is een overzicht van artikelen opgenomen.

Website gezondeschool.nl

De samenwerking met de #Jeugdimpuls heeft gezorgd voor één website waarop alle informatie rondom de Gezonde School kan worden gevonden. De website gezondeschool.nl is het kanaal voor communicatie over de Gezonde School. Op de website is ook alle informatie over het ondersteuningsaanbod voor scholen te vinden en via de website doen scholen aanvraag voor ondersteuning.

In de periode van 1 januari tot en met 30 september 2014 is de website gemiddeld 7990 keer per maand bezocht. In tabel 2.3 is het aantal unieke maandelijkse websitebezoeken naar onderwijssector te zien. Er ontstond een piek in het aantal sitebezoeken in de maanden maart en april. Op dat moment vond de inschrijving voor het ondersteuningsaanbod plaats. Verder is te zien dat er minder activiteit op de website is in de zomermaanden (juli en augustus). Scholen zijn dan gesloten vanwege de zomervakantie. Het aantal sitebezoeken trok weer aan in september, maar vooral in het voortgezet onderwijs. Waarschijnlijk vanwege de bekendmaking van de vignetstructuur voor het voortgezet onderwijs.

Tabel 2.3 Overzicht van het aantal unieke maandelijkse sitebezoeken van de website gezondeschool.nl in de periode januari-oktober, naar onderwijssector

	totaal	primair onderwijs	voortgezet onderwijs	middelbaar beroepsonderwijs
maximum	13.960	3.992	2.149	1.247
minimum	3.803	1.271	531	370
gemiddeld	7.990	2.599	1.097	856

Bron: RIVM, per 1 oktober 2014

De meeste bezoekers komen op de website gezondeschool.nl binnen via een zoekmachine (47%, niet in tabel). Ongeveer een derde komt direct binnen op de website. Dat betekent dat de URL wordt ingetypt of wordt aangeklikt in een digitale nieuwsbrief. 16 procent van de bezoekers is doorgelinkt via een andere website en 4 procent van de bezoekers bereikt de website via *social media* (Twitter, LinkedIn).

In tabel 2.4 staan de pagina's van de website gezondeschool.nl die het meest bezocht zijn. Pagina's gerelateerd aan de Gezonde Schoolpleinen werden in de eerste tien maanden van 2014 vaak bezocht. Dit is begrijpelijk omdat de aanmelding voor de Gezonde Schoolpleinen in deze periode geopend was.

Tabel 2.4 Overzicht van webpagina's op gezondeschool.nl met meer dan 10.000 bezoeken in de periode januari-oktober, in aantallen

	aantal paginabezoeken
homepage gezondeschool.nl	43.742
advies en ondersteuning Gezonde Schoolpleinen	26.228
ondersteuningsaanbod 2013	13.258
criteria Gezonde Schoolpleinen	12.800
vignetten Gezonde school primair onderwijs	11.168
inschrijving Gezonde Schoolpleinen	10.001

Bron: RIVM, per 1 oktober 2014

Quickscan: Hoe gezond is jouw school?

In aanvulling op het ondersteuningsaanbod is een online quickscan ontwikkeld die kan helpen aandachtspunten voor Gezonde School-beleid te identificeren.¹⁹ De test kan ingevuld worden door schoolleiders, docenten, ouders en leerlingen. De webstatistieken in tabel 2.5 geven zicht op het gebruik van de quickscan naar onderwijssector. De website kende in het afgelopen jaar in totaal 5091 unieke bezoekers (niet in tabel). De meeste bezoekers vulden de test in voor het primair onderwijs.

Tabel 2.5 Overzicht unieke paginaweergaven van de quickscan naar onderwijstype in de periode van 1 november 2013 - 22 oktober 2014, in aantallen

	primair onderwijs	voortgezet onderwijs	middelbaar beroepsonderwijs
startpagina test	3.671	1765	742
Uitslagpagina	1.706	911	333
Printweergave	577	183	81

Bron: Onderwijsagenda SBGL per 22 oktober 2014, bewerking Mulier Instituut

Bereik binnen het onderwijs

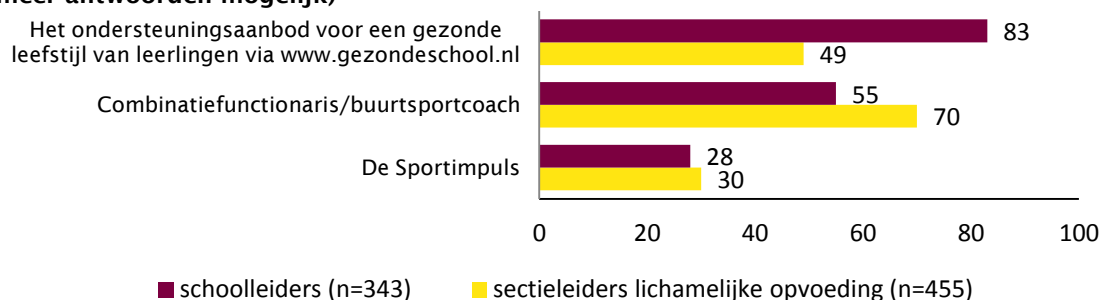
Uit een online-doelgroepenanalyse blijkt dat onderwijsprofessionals het best bereikbaar zijn via inhoudelijke websites (Van der Velden et al., 2013). Docenten zoeken bij voorkeur informatie over gezondheid op themawebsites en hebben de voorkeur voor beschrijvende informatie boven discussies of stellingen. Daarnaast blijkt dat via sociale media eerder directie, bestuurders en zorgcoördinatoren worden bereikt dan docenten. Directie en bestuur maken het meest gebruik van LinkedIn en docenten van Facebook.

Aan schoolleiders en sectieleiders lichamelijke opvoeding is gevraagd met welke regelingen zij bekend zijn waar het gaat om het stimuleren van sport, bewegen en een gezonde leefstijl, zie figuur 2.2. Het ondersteuningsaanbod voor een gezonde leefstijl is bij ruim vier op de vijf schoolleiders bekend en bij ongeveer de helft van de sectieleiders lichamelijke opvoeding. Daarmee lijkt de communicatie van de

¹⁹ www.hoegezondisjouwsschool.nl

Onderwijsagenda SBGL en partners over de Gezonde School in grotere mate schoolleiders te bereiken dan docenten.

Figuur 2.2 Bekendheid met stimuleringsmaatregelen voor sport en bewegen, in procenten (meer antwoorden mogelijk)

Bron: Nulmeting Lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (2014), Mulier Instituut

Het lijkt erop dat de manier van communiceren over het ondersteuningsaanbod eerder landt op mesoniveau dan op microniveau. Dat het ondersteuningsaanbod bij schoolleiders meer bekend is dan bij groepsleerkrachten of docenten lichamelijke opvoeding hoeft geen probleem te zijn, omdat schoolleiders beleidsveranderingen in gang kunnen zetten. Draagvlak onder docenten is daarbij een belangrijke voorwaarde. Docenten lichamelijke opvoeding zijn vaker dan schoolleiders bereid iets te veranderen aan sport en bewegen op school dan schoolleiders. Opvallend is dat het stimuleren van de gezondheid daarbij veel vaker een motief is voor schoolleiders dan voor docenten (Reijgersberg et al., 2014). Hier lijken kansen te liggen om docenten te informeren over de voordelen van het werken aan de gezondheid van leerlingen.

2.6 Tot slot

- Vanuit de Onderwijsagenda SBGL worden op landelijk niveau initiatieven ontplooid voor verdere samenwerking met organisaties die doelen nastreven die raken aan de Gezonde School. Het gaat niet alleen om nieuwe initiatieven, maar ook om het versterken van bestaande samenwerkingsverbanden.
- Een voorbeeld van het versterken van de samenwerking, is de pilot met de Hartstichting en het Voedingscentrum om scholen die aan het LekkerFit-programma meedoen extra te ondersteunen met als uiteindelijk doel het aanvragen van een vignet Gezonde School.
- Om samenhangend beleid voor scholen verder te stimuleren, is er in 2014 gewerkt aan een Werkplan communicatie Gezonde School. In dit plan wordt beschreven op welke manier er in 2015 vanuit een gezamenlijke visie en aanpak wordt gewerkt aan één duidelijke boodschap vanuit de Gezonde School en zijn partners. Dit zal resulteren in het aanstellen van een landelijke regisseur Gezonde School. Die regisseur heeft ook als taak lokale en regionale initiatieven te versterken en de kwaliteit van activiteiten te waarborgen.
- Veel afspraken die op landelijk niveau worden gemaakt, moeten uiteindelijk op lokaal niveau uitwerking krijgen. Vanuit de Onderwijsagenda SBGL is onder andere ingezet op professionalisering van buurtsportcoaches en de mogelijkheden rondom de Gezonde School.
- Op lokaal niveau wordt samenwerking zichtbaar. Steeds vaker is er afstemming tussen lokale JOGG-regisseurs en de Gezonde School-adviseurs van de Onderwijsagenda SBGL. De vraag is wel in hoeverre lokale samenwerking is toe te schrijven aan de landelijke afstemming, en in

hoeverre deze contacten voor lokale samenwerking structureel worden verankerd en onderdeel zijn van een gedeelde (landelijke)visie.

- Ook in 2014 is intensief gecommuniceerd over de Gezonde School en het bijbehorend ondersteuningsaanbod, via websites en *social media*. De webpagina's met betrekking tot de Gezonde Schoolpleinen zijn het afgelopen jaar veel bezocht.
- De manier van communiceren over het ondersteuningsaanbod lijkt eerder directie en bestuurders te bereiken dan docenten. Dat het ondersteuningsaanbod meer bekend is op meso- en macroniveau hoeft geen probleem te zijn, omdat op dat niveau beleidsveranderingen in gang gezet kunnen worden. Draagvlak onder docenten is daarbij wel een belangrijke voorwaarde.

3. Ontwikkeling Gezonde School-beleid op scholen

In dit hoofdstuk beschrijven we de vorderingen ten aanzien van de ontwikkeling van Gezonde School-beleid op scholen. De gezamenlijke sectoroverstijgende doelstelling van de Onderwijsagenda SBGL richt zich namelijk op een substantiële uitbreiding van het aantal (po-, vo-, en mbo-)scholen met Gezonde School-beleid. Dit zou in 2016 moeten leiden tot minimaal 850 uitgereikte Gezonde School-vignetten. Daarnaast is het streven 70 Gezonde Schoolpleinen te realiseren met een regionaal uitstralingseffect.

De mate waarin op schoolniveau Gezond School-beleid wordt gevoerd, brengen we in beeld aan de hand van externe registraties. We presenteren een overzicht van het aantal ondersteuningsaanvragen van scholen in 2014 en de mate waarin scholen eind 2014 beschikken over themacertificaten voor het vignet Gezonde School. Daarnaast maken we gebruik van onderzoeken die meer zicht kunnen bieden op de interesse van scholen voor de ontwikkeling van Gezonde School-beleid.

3.1 Ondersteuning bij ontwikkeling Gezonde School-beleid

Vanuit #Jeugdimpuls konden basisscholen in 2012 voor het eerst ondersteuning aanvragen voor de ontwikkeling van Gezonde School-beleid. In afstemming tussen het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL, het RIVM en de GGD werd het ondersteuningsaanbod in 2013 doorontwikkeld en ook voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs opgezet. Een belangrijk verschil met de eerste ronde voor het primair onderwijs, is dat scholen de ondersteuning zelf moeten aanvragen. Voorheen was het ook mogelijk dat een GGD-medewerker een aanvraag indiende.

Extra middelen voor stimuleren Gezonde School-beleid

Deze praktijkgerichte aanpak sloot goed aan bij de behoefte van de scholen. De omvang van de gevraagde ondersteuning was in 2013 zo groot dat een deel van de aanvragen niet kon worden gehonoreerd.²⁰ Dit was aanleiding voor de voorzitters van de onderwijsraden om een verzoek te doen voor extra middelen. De ministeries van OCW en VWS hebben begin 2014 2 miljoen euro extra beschikbaar gesteld voor Gezonde School-beleid op po-, vo- en mbo-scholen. Deze extra financiering vanuit de ministeries maakte het mogelijk in 2013 meer aanvragen te honoreren dan begroot. Door de extra financiering kunnen nu ook in 2014 en 2015 meer aanvragen van scholen worden toegekend dan aanvankelijk was voorzien.

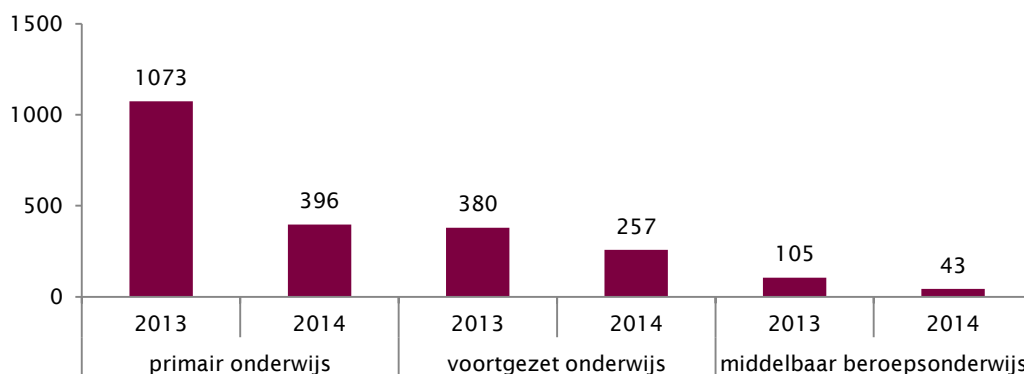
Aantal toegekende ondersteuningsaanvragen

Ruim 500 scholen hebben in maart en april 2014 een aanvraag gedaan. In het primair onderwijs werden bij 321 scholen een of twee vormen van ondersteuning gehonoreerd. In het voortgezet onderwijs gaat het om 170 scholen en in het middelbaar beroepsonderwijs betreft het 30 scholen. Scholen kunnen maximaal twee vormen van ondersteuning aanvragen. Ook kunnen scholen in elke ronde opnieuw ondersteuning aanvragen. Het totale aantal scholen over de drie jaren heen, kan daarom niet worden berekend door de aantallen samen te nemen.

²⁰ Aantal aanvragen: primair onderwijs 1.196, voortgezet onderwijs 292, middelbaar beroepsonderwijs 50.

In 2014 konden bijna alle ondersteuningsaanvragen worden gehonoreerd. Voor het schooljaar 2013-2014 was een groter bedrag gereserveerd voor ondersteuning van scholen die willen werken aan Gezonde School-beleid. De gedachte hierachter was dat het behalen van een vignet één tot twee jaar kan duren. Daarmee hebben scholen die in het begin van het uitvoeringstraject worden ondersteund, een grotere kans het vignet te behalen in 2016.

Figuur 3.1 Overzicht van het aantal toegekende ondersteuningsaanvragen per onderwijssector in 2013 en 2014

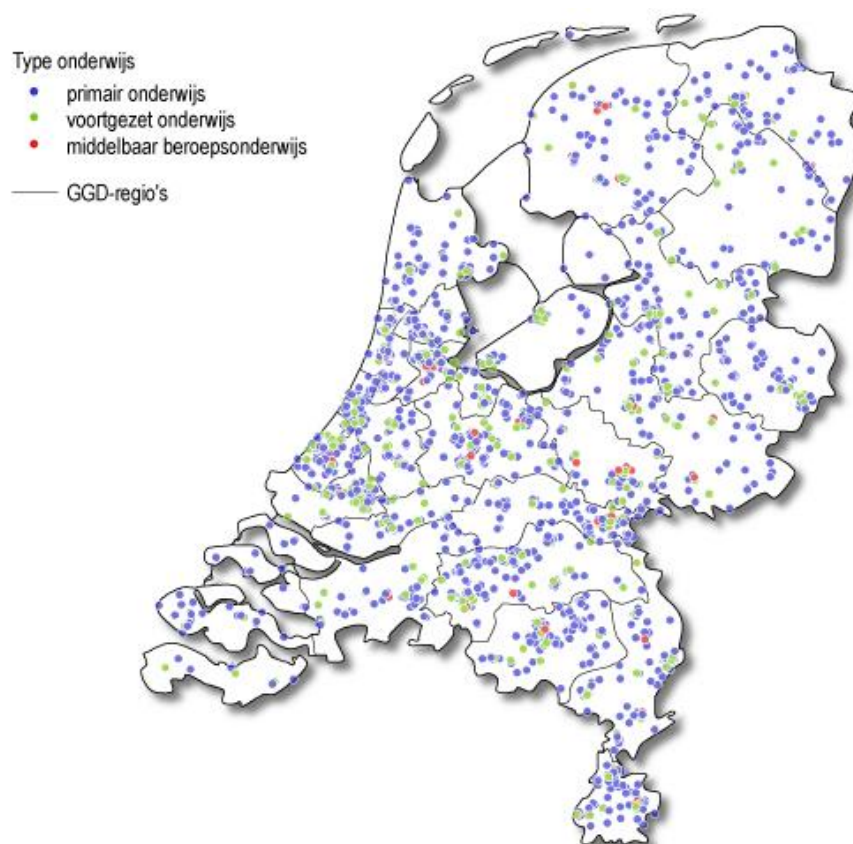

Bron: RIVM, per 1 oktober 2014, bewerking Mulier Instituut

Vanwege de verschuiving in periodisering, lagen de aanvraagrondes van 2013 (najaar) en 2014 (voorjaar) dicht bij elkaar. Deze snelle opvolging heeft waarschijnlijk ertoe geleid dat minder scholen opnieuw geïnteresseerd waren. De belangrijkste reden voor het verschuiven van de periodisering, is om beter aan te sluiten bij het planningsritme van scholen. Wanneer in het voorjaar aanvragen gehonoreerd worden, kunnen scholen dit in de planning en organisatie van het komende schooljaar meenemen.

In kaart 3.1 zijn alle toegekende ondersteuningsaanvragen aan scholen in Nederland weergegeven. In sommige regio's, zoals Zeeland, Friesland, Groningen en Drenthe, zijn minder scholen die ondersteuning hebben aangevraagd. Dat zijn gebieden met minder inwoners en daardoor ook minder scholen.

Kaart 3.1 Overzicht van toegekende ondersteuningsaanvragen naar GGD-regio's in 2011, 2012 en 2013

Bron: Centrum Gezond Leven (RIVM), www.sportopdekaart.nl

3.2 Soorten ondersteuning

Scholen in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs konden in 2014 kiezen uit drie soorten ondersteuning bij de ontwikkeling van Gezonde School-beleid, namelijk:

- Advies op maat;
- het inzetten van Gezonde School-activiteit;
- een geldbedrag voor de inzet van een medewerker van de school.

Basisscholen konden dit jaar geen Gezonde School-activiteiten aanvragen. Vanwege de snelle openvolging van de twee aanvraagronden was dit organisatorisch niet goed te regelen.

In tabel 3.1 staat het aantal aanvragen per type ondersteuning uitgesplitst naar de onderwijssector. De onderdelen Gezonde School-activiteiten en vergoeding taakuren werden in deze ronde het meest aangevraagd. In bijlage III worden verschillende kaarten gepresenteerd met de verspreiding van het soorten ondersteuning over Nederland.

Tabel 3.1 Overzicht van het aantal toegekende typen ondersteuning in 2014 naar onderwijssector

	primair onderwijs	voortgezet onderwijs	middelbaar beroepsonderwijs
Advies op maat	129	41	7
Gezonde School-activiteit	*	111	20
Geldbedrag	267	105	16
Totaal	396	257	43

Bron: RIVM

* Scholen uit het po konden geen Gezonde School-activiteiten aanvragen

Advies-op-maat

De samenwerking tussen de Gezonde School-adviseur en de school wordt op elke school anders ingevuld, want de behoefte van de school staat centraal. Een onderdeel van advies-op-maat-trajecten is het toewerken naar het vignet Gezonde School. Adviseurs kunnen scholen begeleiden bij het aanvragen van het vignet en het schrijven van gezondheidsbeleid. Dit zou uiteindelijk kunnen leiden tot een vignet. Het lijkt erop dat met name de advies-op-maat-trajecten tot een vignet Gezonde School leiden.

Gezonde School-activiteiten

Scholen kunnen Gezonde School-activiteiten aanvragen op verschillende thema's. Het gaat om interventies die door een team van professionals zijn beoordeeld en waarvan de verwachting is dat ze een bijdrage kunnen leveren aan de gezondheid van van leerlingen. Het ondersteuningsaanbod draagt op deze manier bij aan kwaliteitsverbetering van het onderwijsaanbod gericht op gezondheidsbevordering. Een kwalitatief goed aanbod vergroot de kans dat activiteiten bijdragen aan de gezondheid van leerlingen. Het nadeel van deze vorm van ondersteuning kan zijn dat de activiteiten onvoldoende worden verankerd in het schoolprogramma, waardoor het een incidentele impuls betreft.

Basisscholen konden in 2014 geen vergoeding aanvragen voor het inzetten van een activiteit. Binnen het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs werd het thema Sociaal-Emotionele Ontwikkeling het meest gekozen.²¹ Ook in 2013 was het thema Sociaal-Emotionele Ontwikkeling binnen alle onderwijstypen het populairst. Activiteiten binnen het thema Roken, Alcohol en Drugs en het thema Voeding werden ook veel aangevraagd.

Op kaart b3.2 in bijlage III zijn de scholen te zien die een activiteit hebben aangevraagd gericht op het stimuleren van sport en bewegen. Door lokale verbindingen aan te gaan, kan het effect van ondersteuning worden versterkt. Het zou interessant zijn te bekijken in hoeverre de ondersteuning zorgt voor verbetering van lokale netwerkvorming. Voor buurtsportcoaches is het interessant te weten welke scholen werken aan sport en bewegen.

²¹ Binnen dit thema is voor scholen ook de meeste keuze (vo: 8 activiteiten; mbo: 2 activiteiten).

Geldbedrag voor de inzet van een medewerker

Door de samenwerking tussen de #Jeugdimpuls en de Onderwijsagenda SBGL is deze vorm van ondersteuning sinds 2013 aan het aanbod toegevoegd. Scholen kunnen een vergoeding aanvragen voor de personele kosten van een eigen medewerker die bijdraagt aan het maken of uitvoeren van gezondheidsbeleid op school. Ook mag het geldbedrag gebruikt worden voor de aanvraag van het vignet Gezonde School. Het bedrag varieert per schooltype. In het primair onderwijs is een bedrag van 2000 euro beschikbaar per aanvraag, in het voortgezet onderwijs 4000 euro en in het middelbaar beroepsonderwijs 6000 euro.

3.3 Stand van zaken Gezonde School-vignetten

In deze paragraaf gaan we in op het aantal toegekende Gezonde School-vignetten per 1 november 2014. Om in aanmerking te komen voor het vignet Gezonde School moeten scholen voldoen aan de wettelijke eisen (basisvoorwaarden) die van invloed zijn op de gezondheid van leerlingen en medewerkers en de schoolomgeving, zoals Arbowetgeving en een schoolveiligheidsbeleid. Per thema worden vignetaanvragen getoetst op aspecten rond signalering, educatie, omgeving en beleid.

Op 14 november 2014 zijn er in totaal 155 scholen met een vignet Gezonde School. Het betreft bijna allemaal scholen in het primair onderwijs. In tabel 3.2 staat het aantal scholen per sector dat zich heeft geregistreerd bij de GGD GHOR. Dat is inclusief het aantal scholen dat op dit moment al een vignet heeft toegekend gekregen. Voordat scholen een vignet aanvragen, moeten zij zich registreren. Dat betekent niet dat alle geregistreerde scholen daadwerkelijk een vignet gaan aanvragen en/of uiteindelijk ook toegekend krijgen. De cijfers geven wel een beeld van het aantal scholen dat de intentie heeft een aanvraag voor een vignet Gezonde School in te dienen. Per 20 november 2014 hebben zich in totaal 640 scholen geregistreerd.

Tabel 3.2 Aantal geregistreerde scholen bij GGD GHOR in het kader van de aanvraag voor een vignet Gezonde School

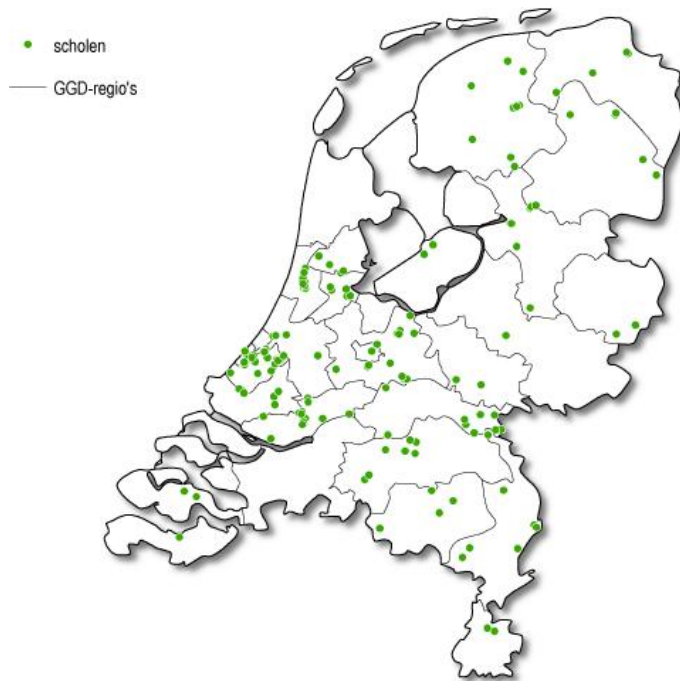
	primair onderwijs	voortgezet onderwijs	middelbaar beroepsonderwijs
Aantal	506	110	24

Bron: GGD GHOR Nederland, per 20 november 2014

Themacertificaten in het primair onderwijs

Op 1 november 2014 zijn er in totaal 148 vignetscholen in het primair onderwijs met een totaal van 213 certificaten. Dat is een toename van 54 vignetscholen en een ruime verdubbeling van het totaal aantal certificaten in vergelijking met de situatie op 1 november 2013. Het streven is dat in 2016 minimaal 450 basisscholen een vignet Gezonde School hebben behaald. Op kaart 3.2 is de verspreiding van basisscholen met een vignet Gezonde School in Nederland te zien. In Den Haag, Haarlem en Amsterdam zijn de meeste basisscholen met een vignet.

Kaart 3.2 Verspreiding basisscholen met een vignet Gezonde School per 1 november 2014

Bron: GGD GHOR Nederland, bewerking RIVM, www.sportopdekaart.nl

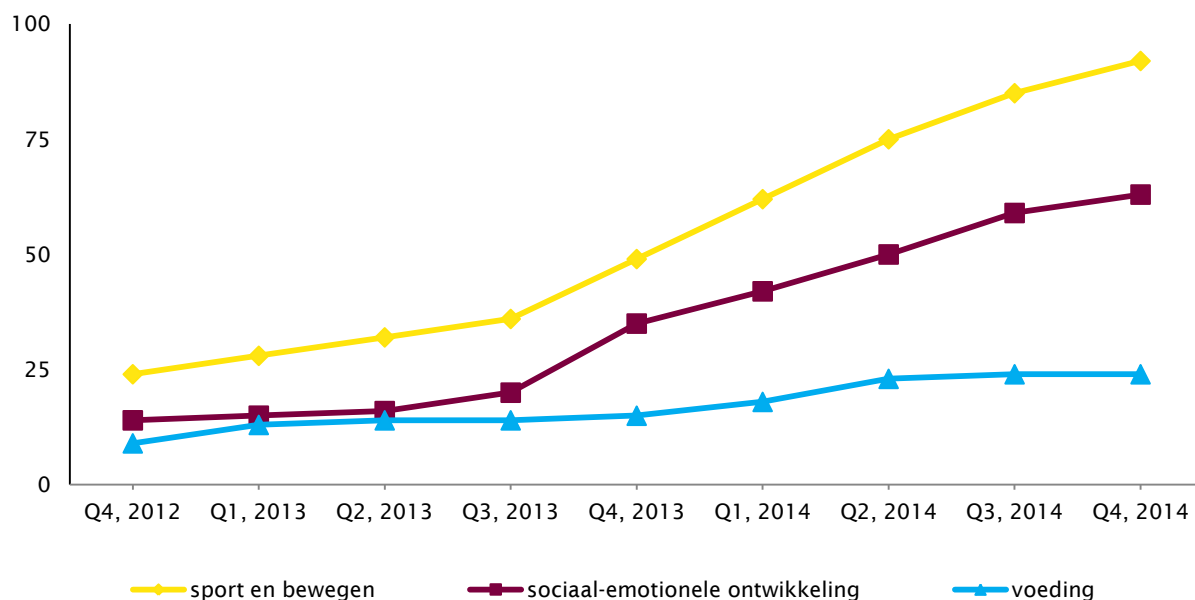
In figuur 3.2 is een overzicht te zien van de ontwikkeling van het aantal certificaten voor de thema's Sport en Bewegen, Sociaal-Emotionele Ontwikkeling en Voeding in het primair onderwijs. Voor deze drie thema's zijn tot nu toe aanzienlijk meer certificaten uitgereikt dan voor de andere thema's, zie ook tabel b4.1 in bijlage IV. Er is ook een duidelijke toename te zien in het aantal vignetten dat het afgelopen jaar op deze drie thema's is toegekend. De overige thema's zijn de afgelopen periode veel minder in beweging.

Er zijn kansen aan te sluiten bij de beleidsontwikkeling rondom sociale veiligheid op scholen. Scholen zijn verantwoordelijk voor de veiligheid op school. Ze mogen zelf hun aanpak bepalen, maar moeten zich inspannen voor een sociaal veilige school. Dit wordt naar verwachting explicieter verankerd in de wetgeving, zodat de Onderwijsinspectie de mogelijkheid heeft op te treden als een school onvoldoende verantwoordelijkheid neemt op dit gebied.²² Door te werken aan de verwerving van een

²² Zie kamerbrief over plan van aanpak tegen pesten van het ministerie van OCW, referentie 673969: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/10/03/brief-over-plan-van-aankan-tegen-pesten-n-a-v-motie-bergkamp-van-der-burg.html>

themacertificaat Sociaal-Emotionele Ontwikkeling, kunnen scholen aantonen dat er structureel aandacht is voor dit onderwerp.

Figuur 3.2 Ontwikkeling van de drie meest toegekende themacertificaten in het primair onderwijs in 2012, 2013 en 2014, in aantallen

Bron: GGD GHOR, per 1 november 2014

Themacertificaten in het voortgezet onderwijs

Sinds 1 september 2014 zijn er drie themacertificaten voor het voortgezet onderwijs beschikbaar. Op 1 december 2014 volgen de overige drie themacertificaten. Op 14 november 2014 zijn de eerste drie certificaten uitgereikt voor de thema's Voeding, Sport en Bewegen en Roken-, Alcohol- en Drugspreventie.

Themacertificaten in het middelbaar beroepsonderwijs

Mbo-scholen kunnen sinds 1 november 2013 per locatie een vignet Gezonde School aanvragen. Per 1 oktober 2014 zijn er vier schoollocaties in het middelbaar beroepsonderwijs met een vignet. Allen behaalden het themacertificaat Sport en Bewegen.

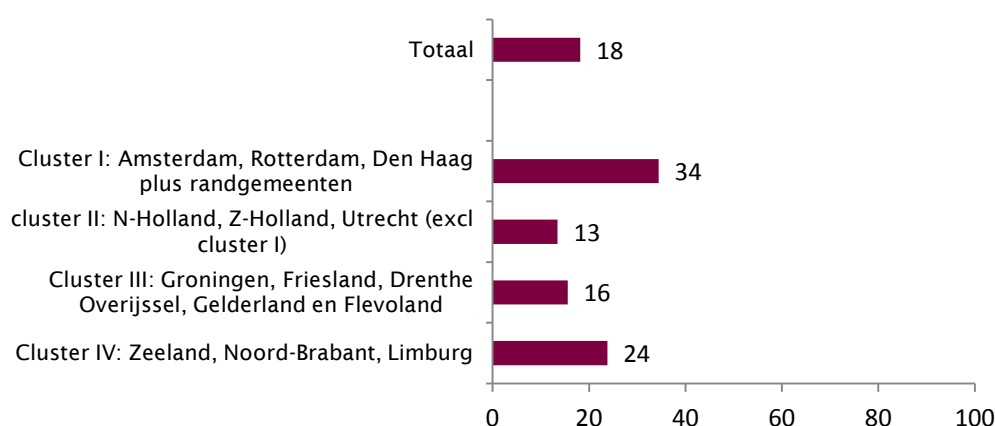
3.4 Overige bronnen

Veel basisscholen werken al aan de gezondheid van hun leerlingen of studenten. Dat kan bijvoorbeeld door middel van een gezonde kantine, beweegvriendelijke omgeving of extra sportactiviteiten. De Gezonde School-aanpak brengt deze activiteiten samen en zorgt voor een structurele en integrale benadering. In verschillende onderzoeken is informatie te vinden over de mate waarin scholen werken aan gezondheid. Een aantal van deze informatiebronnen met bijbehorende resultaten wordt in deze paragraaf besproken.

Gezondheidsbeleid in het primair onderwijs.

In 2013 heeft het Mulier Instituut aan schoolleiders in het primair onderwijs (1083) gevraagd in hoeverre zij een structureel beschreven beleid hebben voor sport, bewegen en een gezonde leefstijl (zie Reijgersberg et al 2013). Een op de vijf scholen gaf aan over een structureel gezondheidsbeleid voor leerlingen te beschikken, zie figuur 3.3. Dit geldt voor een op de drie scholen in de vier grote steden en bijbehorende randgemeenten. In de noordelijke provincies is het percentage scholen met een structureel gezondheidsbeleid voor leerlingen het laagst (13%). Scholen voor speciaal basisonderwijs (28%) hebben vaker een structureel beschreven gezondheidsbeleid dan reguliere basisscholen (17%).

Figuur 3.3 Aandeel basisscholen met een structureel beschreven beleid voor sport, bewegen en gezonde leefstijl voor leerlingen, naar regio (in procenten, n=1.083)

Bron: Nulmeting Bewegingsonderwijs in het Primair Onderwijs (2013), Mulier Instituut

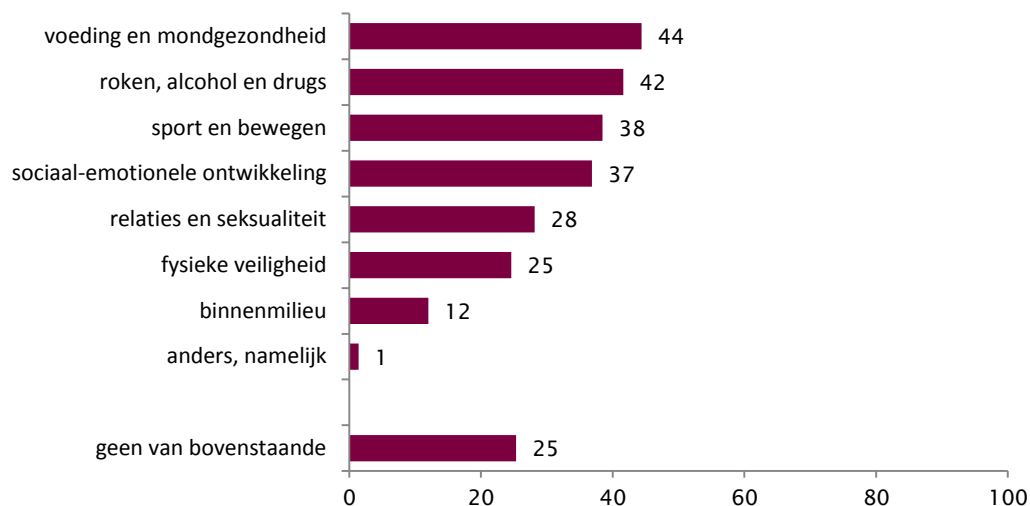
Aandacht voor gezondheidsthema's in het voortgezet onderwijs

In het voorjaar van 2014 deed het Mulier Instituut een nulmeting lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (zie Reijgersberg et al., 2014). Voor dit onderzoek werden 343 schoolleiders en 454 sectieleiders lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs bevraagd. In het kader van de monitoring van de Onderwijsagenda SBGL is een aantal aanvullende vragen gesteld aan schoolleiders over schoolgezondheidsbeleid en gezondheidsthema's.

Naar eigen zeggen heeft een kwart van de schoollocaties in het voortgezet onderwijs een structureel en beschreven beleid voor gezondheidsbevordering bij leerlingen (niet in tabel). Dat beleid is in de meeste gevallen gericht op de thema's Roken, Alcohol en Drugs (85%), Voeding(80%), Sport en Bewegen (78%) en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling (72%).

Schoolleiders zijn ook gevraagd naar de gezondheidsthema's waarvoor zij op hun schoollocatie meer aandacht wensen, zie figuur 3.4. De thema's Voeding en Roken, Alcohol en Drugs verdienen volgens meer dan twee op de vijf schoolleiders (meer) aandacht. Schoolleiders die voor andere dan de gegeven thema's aandacht wensen, noemden gameverslaving en *social media*.

Figuur 3.4 Gezondheidsthema's waar schoolleiders op hun schoollocatie (meer) aandacht voor wensen (meer antwoorden mogelijk, n=343)

Bron: Nulmeting Lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (2014), Mulier Instituut

Aandacht voor gezondheidsthema's in het middelbaar beroepsonderwijs

In het studiejaar 2013-2014 vond binnen het mbo voor de zesde keer een peiling plaats naar de aandacht voor sport, bewegen en gezonde leefstijl in het schoolbeleid (Postma, De Groot en Duijvestein, 2014). 44 van de 69 mbo-instellingen vulden de enquête in. Op beleidsniveau heeft iets meer dan de helft van de instellingen sport en bewegen beleidsmatig verankerd (52%). Dit aandeel is vergelijkbaar met dat uit de vorige meting. Sport en Bewegen wordt het vaakst gecombineerd met het thema Voeding: 39 procent van de instellingen heeft die combinatie opgenomen.

Vier op de vijf mbo-instellingen hebben concreet plannen om aan een of meer thema's meer aandacht te besteden. Op het gebied van sport en bewegen en voeding bestaan de meeste concrete plannen (resp. 66 en 73%), gevolgd door het bevorderen van de psychosociale gezondheid (32%) (Postma et al., 2014).

3.5 Gezonde Schoolpleinen

70 scholen krijgen in de periode 2014-2016 ondersteuning bij het realiseren van een Gezond Schoolplein. De Gezonde Schoolpleinen worden mogelijk gemaakt door de ministeries van VWS en OCW en zijn onderdeel van de Onderwijsagenda SBGL. Verschillende partners werken mee aan de coördinatie en uitvoering van het project Gezonde Schoolpleinen: Jantje Beton, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN) en RIVM, Centrum Gezond Leven.

Jantje Beton, IVN en het RIVM Centrum Gezond Leven ontwikkelden een speciale aanpak om scholen te helpen bij de realisatie van een Gezond Schoolplein. Deze aanpak bestaat uit een financiële bijdrage van 50.000 euro voor de inrichting en aanleg van het schoolplein en extra ondersteuning bij de realisatie van het plein. De ondersteuning bestaat uit begeleiding bij het:

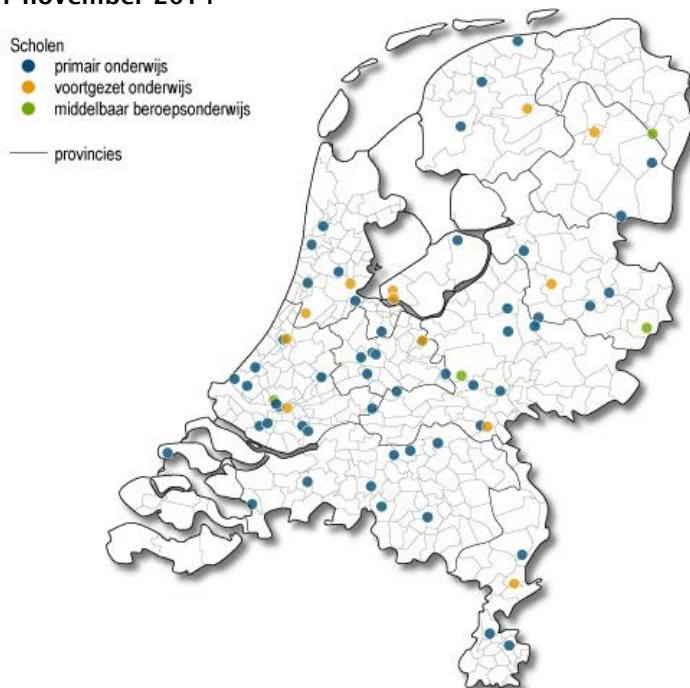
- ontwerp- en realisatieproces van het Gezonde Schoolplein;
- organiseren van beheer en onderhoud van het Gezonde Schoolplein;
- behalen van het vignet Gezonde School (verankering in gezondheidsbeleid van de school);
- uitvoeren van een Gezonde School-activiteit rond thema's als voeding, bewegen, roken, alcohol, etcetera;
- gebruik van het Gezonde Schoolplein als buitenlokaal, waarbij de school de educatieve buitenactiviteiten verankert in het bestaande lesprogramma;
- vervullen van een ambassadeursrol richting alle scholen in Nederland.

De lokale realisatie is in handen van de school, samen met Jantje Beton, IVN en de regionale GGD. Een Gezond Schoolplein is een inspirerend, groen en beweegvriendelijk plein dat ook na schooltijd open is, waar roken verboden is en dat met behulp van leerlingen wordt ingericht, onderhouden en beheerd. Daarnaast zou een Gezond Schoolplein ook een regionaal uitstralingseffect moeten hebben op andere scholen. Een voorwaarde voor een Gezond Schoolplein is dat de school een Gezonde School-vignet moet behalen. Wanneer een school niet tot de 70 scholen behoort die een Gezond Schoolplein krijgen, kan deze ook zelf aan de slag gaan met de aanleg. Voor die scholen hebben de partners materiaal ontwikkeld.²³

Begin 2014 is een eerste tranche van 21 scholen geselecteerd. Deze scholen zijn in juni 2014 gestart met de uitvoering van het Gezond Schoolplein. De overige 49 scholen zijn in juni 2014 geselecteerd en deze scholen starten gefaseerd over 2014 en 2015 met de uitvoering. Daarmee lijkt het realiseren van 70 gezonde schoolpleinen in 2016 haalbaar. Zie kaart 3.3 voor een overzicht van de verspreiding van Gezonde Schoolpleinen over Nederland. In de eerste tranche zijn voornamelijk scholen geselecteerd in het midden van Nederland, in de provincies Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland en Gelderland. In de tweede tranche nemen ook scholen in Friesland, Drenthe, Flevoland, Zeeland en Limburg deel. Een goede spreiding over Nederland is een van de voorwaarden van het initiatief voor Gezonde Schoolpleinen.

²³ <http://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/gezonde-schoolpleinen/>

Kaart 3.3 Verspreiding van de aanvragen voor een Gezonde Schoolplein over Nederland per 1 november 2014

Bron: Centrum Gezond Leven (RIVM) www.sportopdekaart.nl

De voortgang van de totstandkoming van 70 Gezonde Schoolpleinen wordt gemonitord door Alterra. Tot en met 2016 wordt jaarlijks een voortgangsrapportage opgeleverd.²⁴ De procesmonitoring gebeurt door middel van een online enquête onder de schoolcoördinatoren van het Gezonde Schoolpleinproject. Naast een online enquête is ook een inventarisatie gestart naar de huidige inrichting van alle 70 schoolpleinen. Dit gaat informatie opleveren over vragen als: zijn de schoolpleinen op dit moment al rookvrij? Ook wordt van de 70 scholen verwacht dat zij een ambassadeursrol vervullen naar andere scholen. Iedere school dient minstens 5 andere scholen enthousiast te maken voor een Gezond Schoolplein. Het onderzoek beoogt ook hier meer zicht op te geven.

In de tweede helft van 2014 is op 6 van de 70 scholen een onderzoek gestart dat beoogt inzicht te geven in het effect van het Gezonde Schoolplein. Het gaat om 4 basisscholen, 1 school in voortgezet onderwijs en 1 in het middelbaar beroepsonderwijs. Het onderzoek op de basisscholen is het meest uitgebreid: naast klassikaal afgenomen testen en vragenlijsten omvat het ook observaties van het pleingebruik en het monitoren van het beweeggedrag middels GPS en accelerometers. De metingen worden in 2016, na oplevering van de Gezonde Schoolpleinen, herhaald. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Alterra en TNO.

²⁴ Begin 2015 is de eerste rapportage over de monitoring van de 70 schoolpleinen beschikbaar.

3.6 Tot slot

De ambitie van de Onderwijsagenda SBGL is dat eind 2016 850 scholen een Gezonde School-vignet hebben. De resultaten uit dit hoofdstuk laten zien dat een goede koers is ingezet richting het behalen van deze doelstelling, maar dat komende jaren nog flinke slagen gemaakt moeten worden. De volgende bevindingen ondersteunen deze verwachting.

- Het enthousiasme bij scholen om te werken aan Gezonde School-beleid is groot. De ministeries van VWS en OCW hebben hun bijdrage met 2 miljoen verhoogd om meer scholen te kunnen ondersteunen bij het werken aan de gezondheid van leerlingen.
- De interesse van scholen om te werken aan gezondheid van leerlingen wordt ondersteund door monitoronderzoek. Een op de vijf scholen in het primair onderwijs zegt een structureel beschreven gezondheidsbeleid voor leerlingen te hebben. Dit geldt voor een kwart van de schoollocaties in het voortgezet onderwijs. In het middelbaar beroepsonderwijs zegt vier op de vijf scholen concrete plannen te hebben om aan een of meer thema's van de Gezonde School meer aandacht te besteden.
- In 2013 en 2014 kregen zo'n 2000 scholen een of meerdere vormen van ondersteuning toegekend om te werken aan de gezondheid van hun leerlingen.
- Op 14 november 2014 zijn er in totaal 155 scholen met een vignet Gezonde School, met in totaal 220 themacertificaten. Met name de drie thema's Sport en Bewegen, Sociaal-Emotionele Ontwikkeling en Voeding zitten behoorlijk in de lift.
- Bijna alle vignetscholen bevinden zich in het primair onderwijs. Daar zijn de vignetten ook al het langst beschikbaar. Afgaand op het aantal scholen dat zich inmiddels heeft geregistreerd bij GGD GHOR Nederland (beheerder van het vignet), zouden ook in het vo en mbo meer vignetten kunnen volgen.
- Daarnaast zijn extra vignetten te verwachten vanuit de 70 scholen die in de periode 2014-2016 ondersteuning krijgen bij het realiseren van een Gezond Schoolplein. Deze scholen werken ook toe naar het behalen van een vignet Gezonde School. Verder wordt, zoals ook in hoofdstuk 2 aangegeven, in samenwerking met het Voedingscentrum en de Hartstichting gewerkt aan een pilot waarin de ondersteuning aan scholen wordt geïntensiveerd met als doel 50 extra vignetten.

4. Voortgang sectorspecifieke doelstellingen

Om recht te doen aan de eigenheid van elke leeftijdsfase en het verwachte verschil in ondersteuningsbehoefte, problematiek en schaalgrootte, verschilt de benadering van po-, vo- en mbo-scholen. Per onderwijstype zijn daarom enkele sectorspecifieke doelstellingen geformuleerd in het verlengde van de algemene doelstellingen. Deze voortgangsrapportage brengt ook de situatie anno 2014 op het vlak van deze sectorspecifieke doelstellingen in kaart. Hiertoe is gebruikgemaakt van verschillende monitorprojecten die op dit terrein zijn uitgevoerd.

4.1 Doelstellingen primair onderwijs in 2016

Voor het in kaart brengen van de doelstellingen in het primair onderwijs is hoofdzakelijk gebruikgemaakt van de Nulmeting Bewegingsonderwijs in het Primair Onderwijs (Reijgersberg e.a. 2013).

Minimaal 450 basisscholen in Nederland hebben de toekenning van het vignet Gezonde School behaald.

Op dit moment zijn er 148 basisscholen met een Vignet Gezonde School. Zie voor de stand van zaken eind 2014 tabel 3.2.

Het percentage leerlingen dat voldoet aan beweegnorm is toegenomen van 47 procent naar 53 procent.

Een indicatie voor de huidige situatie geeft de Monitor Convenant Gezond Gewicht 2013: van de kinderen in de leeftijd van 4-11 jaar voldoet in 2013 volgens de ouders iets meer dan 20 procent aan de NNGB en 35 procent aan de fitnorm (tabel 3.2). 10 procent van de kinderen is inactief. Gemiddeld hebben kinderen in deze leeftijdsgroep 1,7 uur per week schoolgym en is 82 procent van de kinderen lid van een sportvereniging. In 2013 gaan 3 op de 5 kinderen op 5 dagen per week zelf lopend/fietsend naar school en speelt bijna driekwart dagelijks buiten na schooltijd.

In de groepen 1 en 2 wordt dagelijks lichamelijke opvoeding gegeven, in de groepen 3 t/m 8 twee keer per week drie kwartier en aan leerlingen uit het speciaal basisonderwijs drie keer per week drie kwartier.

Op basis van de Nulmeting Bewegingsonderwijs 2013 is de stand van zaken als volgt. Ruim de helft van de basisscholen (54%) geeft in groep 1 en 2 drie tot vijf lessen per week. Een derde van de scholen geeft twee lessen per week en 14 procent maar één les. De gemiddelde duur van de lessen is 45 minuten per les (41 minuten effectief).

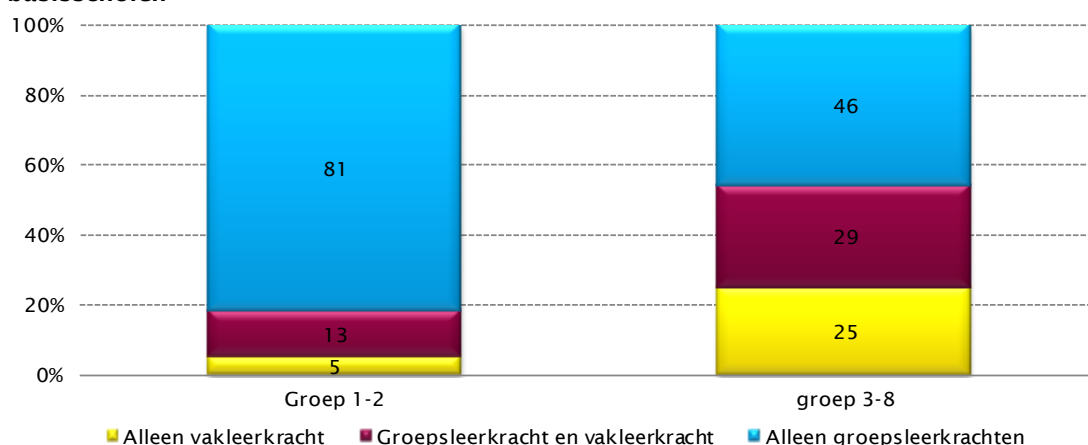
Voor groep 3 tot en met 8 geeft driekwart van de basisscholen twee keer per week les. Bij een op de vijf scholen wordt maar één les per week gegeven. De gemiddelde duur van een les is 48 minuten (43 minuten effectief).

Bevoegde (vak)leerkrachten geven de lessen bewegingsonderwijs.

De stand van zaken in 2013 wat betreft de bevoegdheid van leerkrachten voor het bewegingsonderwijs: voor groep 1 en 2 zijn alle leerkrachten met Pabo-opleiding bevoegd. De lessen worden in 81 procent

van de gevallen gegeven door groepsleerkrachten. Op de andere scholen zijn ook vakleerkrachten ingeschakeld. Voor de groepen 3 tot en met 8 zijn alleen Pabo-opgeleiden met een aanvullende Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs via Pabo bevoegd en hbo-opgeleide leraren LO. Bijna de helft van de basisscholen zet alleen groepsleerkrachten voor de lessen in, 29 procent zowel groepsleerkrachten als vakleerkrachten en 25 procent alleen vakleerkrachten. Op ongeveer een kwart van alle basisscholen wordt ook wel door onbevoegde leerkrachten bewegingsonderwijs gegeven.

Figuur 4.1 Leerkrachten die bewegingsonderwijs geven naar bevoegdheid, percentage basisscholen

Bron: Nulmeting Bewegingsonderwijs in het Primair Onderwijs (2013), Mulier Instituut

Er zijn grote regionale verschillen bij de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs. In de drie grote steden en de bijbehorende randgemeenten worden op vier van de vijf basisscholen alleen vakleerkrachten ingezet. In de noordelijke en de oostelijke provincies is dat een op de vijf en in de zuidelijke provincies ligt dit aandeel met minder dan een op de tien nog lager.

Ook naar denominatie zijn er verschillen in de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs, met name in de groepen 3 tot en met 8. 34 procent van de openbare basisscholen zet alleen een vakleerkracht in voor bewegingsonderwijs, tegen 18 procent van de rooms-katholieke en 16 procent van de protestants-christelijke basisscholen (niet in tabel).

Basisscholen werken zoveel mogelijk samen met de binnen- en buitenschoolse sport- en beweegaanbieders.

De Nulmeting Bewegingsonderwijs PO geeft hiervoor de volgende indicaties: 81 procent van de basisscholen biedt buitenschoolse sport- en beweegactiviteiten aan, georganiseerd op of door de school, in samenwerking met gemeente, sportverenigingen of andere instanties. Daarvan doet 46 procent van de scholen dit enkele keren per jaar, en ongeveer een op de vijf scholen heeft wekelijks of vaker een aanbod. Scholen in de drie grote steden hebben iets vaker een aanbod (92%), dan in andere regio's: 77 tot 85 procent.

42 procent van de basisscholen heeft een buurtsportcoach die voor de school actief is. Dit kan zijn in de vorm van het geven van bewegingsonderwijs, maar hij/zij kan ook betrokken zijn bij het naschools sportaanbod. Op kleine basisscholen (minder dan 200 leerlingen) is vaker een buurtsportcoach actief.

4.2 Doelstellingen voortgezet onderwijs in 2016

Het bereiken van de sectorspecifieke doelstellingen voor het voortgezet onderwijs zijn in kaart gebracht aan de hand van de Nulmeting lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (Reijgersberg et al 2014).

35 procent van de vo-scholen heeft een beschreven Gezonde School-beleid dat heeft geleid tot het uitreiken van minimaal 200 vignetten Gezonde School.

De vignetten voor het voortgezet onderwijs zijn sinds 1 september 2014 beschikbaar. De eerste drie vignetten zijn inmiddels uitgereikt.

Vo-scholen hebben een – in het schoolbeleid verankerd – gezond voedingsaanbod op de school.

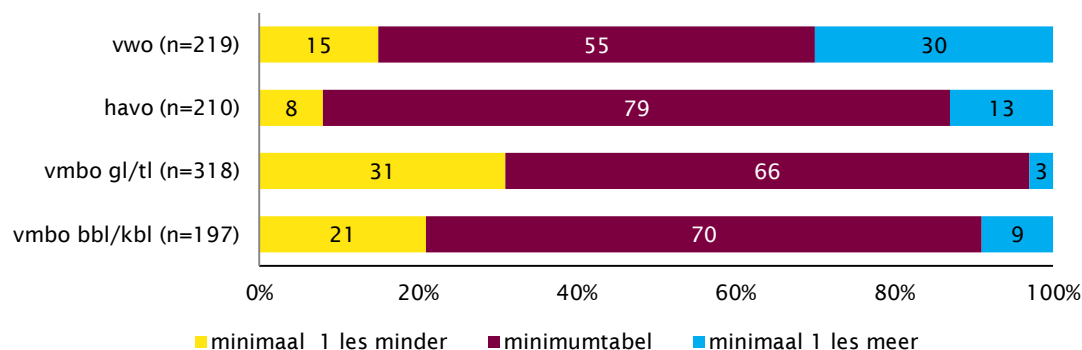
Naar eigen zeggen (Reijgersberg e.a. 2014) heeft een kwart van de schoollocaties in het voortgezet onderwijs een structureel en beschreven beleid voor gezondheidsbevordering bij leerlingen. Dat beleid is in de meeste gevallen gericht op de thema's Roken, Alcohol en Drugs (85%), Voeding (80%), Sport en Bewegen (78%) en/of Sociaal-Emotionele Ontwikkeling (72%).

Scholen in het voortgezet onderwijs voldoen aan de minimumnorm voor lichamelijke opvoeding.

Gemiddeld genomen komt het totaal aantal klokuren voor de lessen lichamelijke opvoeding voor alle leerjaren gezamenlijk overeen met de minimumtabel voor de gewenste hoeveelheid lestijd. Voor alle schooltypen biedt meer dan de helft van de scholen een hoeveelheid lestijd lichamelijke opvoeding aan die overeenkomstig is met de minimumtabel die tot augustus 2005 van kracht was (zie figuur 4.2).

Opvallend is dat de minimumtabel op het vmbo vaker wordt losgelaten dan op andere opleidingsniveaus. Op 31 procent van de vmbo-gl/tl-opleidingen en 21 procent van vmbo-bbl/kbl-opleidingen wordt gedurende een van de vier leerjaren een lesuur per week minder lichamelijke opvoeding gegeven dan de minimumtabel voorschreef. Daarnaast valt op dat 30 procent van schoollocaties met een vwo-opleiding in minimaal een leerjaar meer klokuren lichamelijke opvoeding biedt dan in minimumtabel stond voorgeschreven. Het verschil in de totale lestijd voor lichamelijke opvoeding tussen scholen, kan grotendeels worden toegeschreven aan het aantal lessen lichamelijke opvoeding dat in de eerste twee leerjaren wordt aangeboden.

Figuur 4.2 Categorieën scholen die gedurende de volledige opleiding in een van de leerjaren wekelijks een les meer of minder lichamelijke opvoeding aanbieden t.o.v. de minimumtabel, in procenten.

Bron: Nulmeting Lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (2014), Mulier Instituut.

Leerkrachten die hun professie aantoonbaar onderhouden, geven de lessen lichamelijke opvoeding.

In tegenstelling tot bewegingsonderwijs op de basisschool, mag lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs alleen worden gegeven door docenten met een opleiding aan de lerarenopleiding voor lichamelijke opvoeding (bekend als ALO). Deze leidt eerstegraads bevoegde docenten op. De beroepsvereniging voor leraren lichamelijke opvoeding (KVLO) is enkele jaren geleden gestart met een register voor docenten lichamelijke opvoeding. Dit register is onlangs overgegaan in het beroepsregister voor leraren. Docenten in het voortgezet onderwijs kunnen zich daarin registreren en laten daarmee zien dat zij bevoegd en bekwaam zijn en investeren in hun professionele ontwikkeling.

De situatie in 2014 (Reijgersberg e.a. 2014) is dat op 37 procent van de schoollocaties volgens de sectieleiders lichamelijke opvoeding geen van de docenten lichamelijke opvoeding is geregistreerd in het beroepsregister voor leraren. Een op de vijf sectieleiders geeft aan dat minimaal de helft van de vaksectie lichamelijke opvoeding is geregistreerd in het beroepsregister voor leraren. Op zo'n 10 procent van de schoollocaties is dat minder dan de helft. 29 procent van de sectieleiders weet niet of de docenten in de vaksectie zich hebben geregistreerd. Er is niet onderzocht hoeveel docenten op dit moment daadwerkelijk staan ingeschreven.

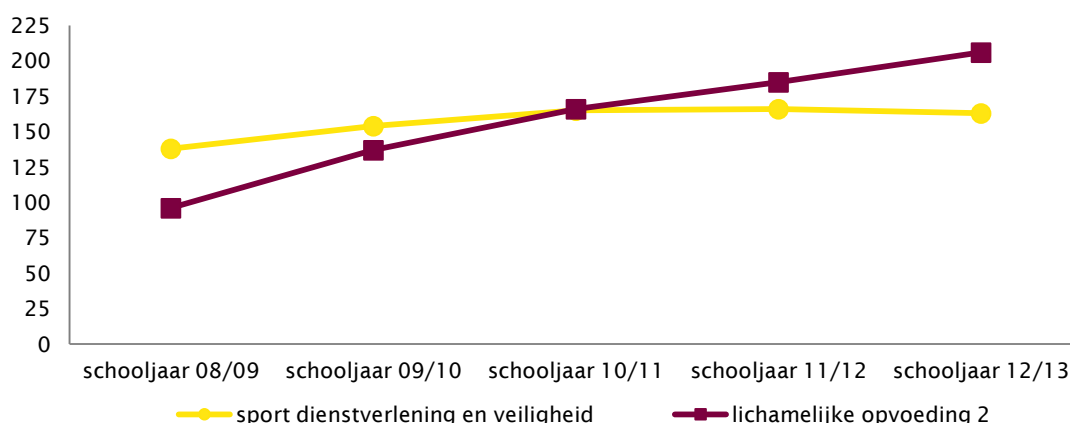
Het aantal maatschappelijke stages bij aan sport, bewegen en leefstijl gerelateerde organisaties is met 25 procent toegenomen.

Vanaf schooljaar 2014-2015 wordt de maatschappelijke stage afgeschaft, hoofdzakelijk vanwege financiële motieven. De maatschappelijke stage van 30 uur wordt vanaf dat moment facultatief. Scholen in het voortgezet onderwijs beslissen vanaf dan zelf of zij de maatschappelijke stage opnemen in hun onderwijsprogramma. De financiering voor de maatschappelijke stage wordt stopgezet per schooljaar 2015-2016.

Het aantal vmbo-scholen (bb en kb) en praktijkscholen dat een aanvullend sportprogramma aanbiedt is met 50 procent toegenomen.

Het aantal vmbo-schoollocaties met een keuze-examenprogramma lichamelijke opvoeding 2 in het vmbo tl/gl is de afgelopen jaren behoorlijk toegenomen (zie figuur 4.3). Het aantal vmbo-vestigingen dat sport, dienstverlening en veiligheid aanbiedt, stabiliseert.

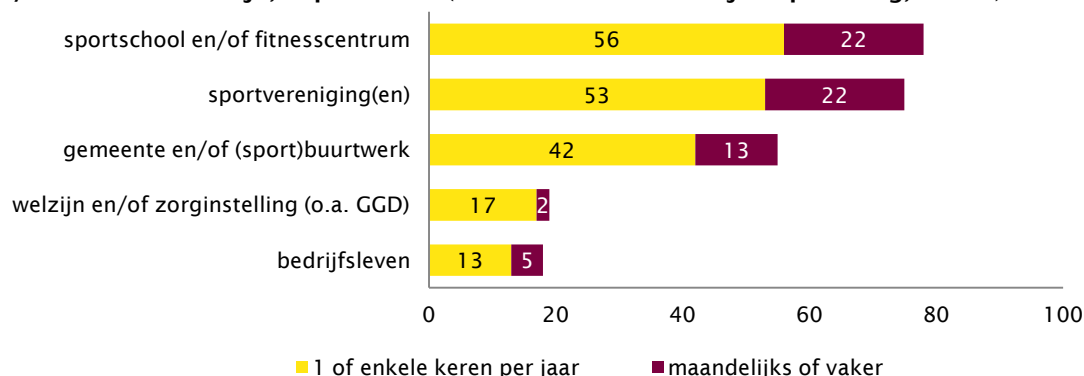
Figuur 4.3 Aantal schoollocaties (vestigingen) met lichamelijke opvoeding als keuze-examenvak in de bovenbouw (2008-2013)

Bron: Dienst Uitvoering Onderwijs, bewerking: Mulier Instituut

In het kader van het schoolsportaanbod werken schoollocaties het meest samen met sportscholen/fitnesscentra of sportverenigingen, zie figuur 4.4. In grote steden wordt minder samengewerkt met sportverenigingen, maar vaker en intensiever met de gemeente/het sportbuurtwerk. Op een derde (36%) van de schoollocaties is een buurtsportcoach actief. Meestal is de buurtsportcoach een of enkele keren per jaar (25%) actief, maar op 16 procent van de schoollocaties wekelijks of vaker (Reijgersberg e.a. 2014).

Figuur 4.4 Samenwerking met andere organisaties in het kader van het sportaanbod onder en/of buiten schooltijd, in procenten (sectieleiders lichamelijke opvoeding, n=432)

Bron: Nulmeting Lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (2014), Mulier Instituut

10 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs heeft de online test 'testjeleefstijl.nu' gedaan.

Vanwege de afstemming met de GGD GHOR en het gebruik van hun E-movo-onderzoek is er niet grootschalig ingezet op promotie van testjeleefstijl.nu. Afgelopen jaar zijn er drie scholen met een pilot testjeleefstijl in het voortgezet onderwijs gestart.

4.3 Doelstellingen middelbaar beroepsonderwijs 2016

De stand van zaken wordt per doelstelling in beeld gebracht aan de hand van de monitor Bewegen en Sport in het mbo (Postma, De Groot en Duyvestein., 2014).

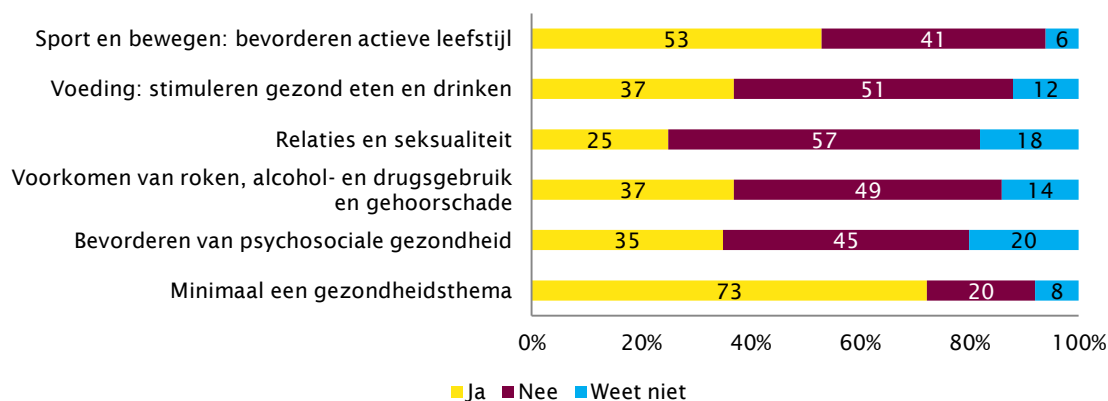
35 procent van de mbo-scholen in Nederland heeft een beschreven Gezonde School-beleid, dat heeft geleid tot het uitreiken van minimaal 200 vignetten Gezonde School.

Op dit moment zijn er 4 mbo-schoollocaties met een Vignet Gezonde School.

Mbo-scholen hebben een – in het schoolbeleid verankerd – gezond voedingsaanbod op de school en dit resulteert in 100 procent van de kantines in een gezond aanbod.

Op 37% van de mbo-instellingen is het thema voeding verankerd in de centrale beleidsstukken (Postma et al., 2014). Daarnaast is er in de beleidsplannen ook aandacht voor de andere thema's, zie figuur 4.5.

Figuur 4.5 Verankering van gezondheidsthema's in centrale beleidsstukken (n=51)

Bron: Een gezonde leefstijl in het MBO (2014), Postma et al., 2014

Het aantal mbo-scholen dat een aanvullend schoolsportprogramma aanbiedt, is met 50 procent toegenomen.

Het rapport Een gezonde leefstijl in het MBO uit 2014 geeft hiervan een beeld (Groot & Duijvenstijn 2014). Van de mbo-instellingen biedt 75 procent in een of meerdere BOL-opleidingen sport- en beweegaanbod aan. Dat is een hoger percentage dan in 2012 (toen was het 63%). 9 procent van de mbo-instellingen heeft geen enkel sport- en beweegaanbod.

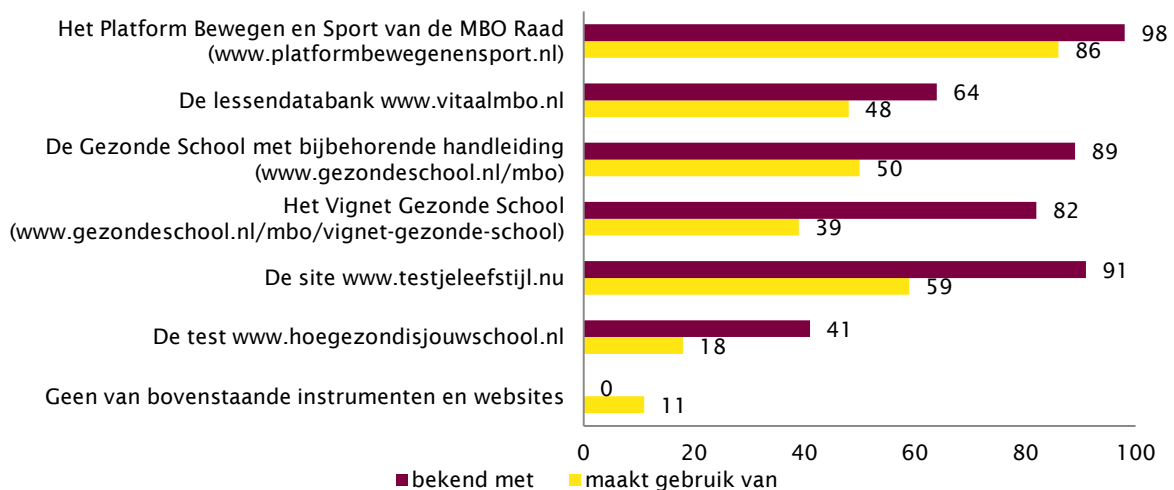
Het percentage mbo-instellingen dat sport- en beweegaanbod heeft in zowel BOL- als BBL-opleidingen is iets gestegen: van 13 procent in 2012 naar 16 procent in 2014.

75 procent van de eerstejaars BOL-studenten heeft de online test ‘testjeleefstijl.nu’ gedaan, evenals 50 procent van de tweedejaars BOL-studenten.

Er is een aantal instrumenten en websites beschikbaar die kunnen helpen bij het sport-, beweeg- en gezondheidsbeleid van een mbo-instelling. Er zijn geen data van het aantal studenten dat er gebruik van maakt, maar wel weten we hoeveel mbo-instellingen in het algemeen bekend zijn met de test.

In 2014 is nagevraagd in hoeverre deze instrumenten en websites bekend zijn bij de instellingen en of ze er gebruik van maken (Groot en Duijvesteijn 2014). De site www.testjeleefstijl.nu is bij veel mbo-instellingen bekend (91%) en bijna 60 procent van de scholen gebruikt de test. Van de eerstejaars BOL-studenten heeft ongeveer 35 procent deelgenomen: 35.000 studenten van de ongeveer 100.000 eerstejaars. Voor de tweedejaars is dit niet inzichtelijk te maken, omdat het ingekochte account eenmalig wordt verstrekt en vervolgens onbeperkt gebruikt kan worden. Vanuit de gebruikservaring is de schatting dat maar een paar scholen een vervolgttest doen. Het percentage tweedejaars leerlingen die de test doen, zal dan lager dan 5 procent liggen.

Figuur 4.6 Bekendheid met en gebruik van instrumenten en websites (n=44)

Bron: Een gezonde leefstijl in het MBO (2014), Postma et al., 2014

75 procent van de mbo-scholen voldoet aan het vijfprocentaanbod van sportactieve lessen voor de eerstejaars BOL-studenten.

In de subsidieregeling van het Masterplan Bewegen en Sport MBO (2008-2012), als onderdeel van het beleidskader Sport Bewegen en Onderwijs, is de vijfprocentnorm²⁵ geïntroduceerd. Deze vijfprocentnorm fungeert als prestatie-indicator om het sport- en beweegaanbod voor mbo-leerlingen te

²⁵ Het streven is dat elk leerjaar vijf procent van de contacttijd (onderwijstijd minus de BPV- c.q. stagetijd) bestaat uit bewegen en sport. Dit komt neer op 1 klokuur bewegen per week, als de student niet op stage is. De norm geldt voor alle leerjaren en voor zowel BOL- als BBL-opleidingen.

kwantificeren en de ontwikkelingen te kunnen volgen. Om te kunnen bepalen welk deel van de studenten de vijfprocentnorm haalt, is de mbo-scholen in 2014 gevraagd om bij benadering per leerjaar aan te geven:

- hoeveel procent van de studenten de vijfprocentnorm haalt (≥ 40 uur per jaar);
- hoeveel procent van hen de vijfprocentnorm benadert (20-39 uur per jaar);
- hoeveel procent de vijfprocentnorm duidelijk niet haalt (< 20 uur per jaar);
- van welk percentage ze dit echt niet weten en ook niet kunnen achterhalen.

Van de onderzochte scholen haalt in 2014 42 procent de vijfprocentnorm voor eerstejaars BOL-studenten, 22 procent haalt de norm bij benadering, een kwart haalt de norm niet en van 12 procent is onbekend of ze de norm halen. In vergelijking met het laatste meetjaar 2012 is het aantal BOL-studenten dat de vijfprocentnorm haalt iets gedaald in de eerste twee leerjaren (in 2014 waren de percentages respectievelijk 45 en 20%). In het derde leerjaar is het iets toegenomen (van 8 naar 10%) en in het vierde jaar is het percentage gelijk gebleven. Sinds 2008 is het aantal BOL-studenten dat de vijfprocentnorm behaalt (alle leerjaren) verdubbeld, van 11 naar 22 procent.

Evenals in voorgaande jaren liggen de percentages voor het behalen van de vijfprocentnorm bij de BBL-studenten vele malen lager. Overigens gelden voor BBL-studenten andere urenaantallen, omdat het gaat om 5 procent van de contacttijd en die is in BBL-opleidingen aanzienlijk minder (200 uur, ten opzichte van 850 uur bij BOL-opleidingen). 5 procent komt bij BBL neer op zo'n 10 klokuren sport en bewegen per jaar.

Een ruime meerderheid (70-78%) geeft aan niet te weten hoe de stand van zaken is binnen de BBL-opleidingen wat betreft het behalen van de vijfprocentnorm. Van de scholen waar dit wel bekend is, behaalt in het eerste jaar 8 procent de vijfprocentnorm, en 6 procent haalt de norm bijna. In de volgende leerjaren haalt maar 1 procent de norm en 3 procent benadert deze.

4.4 Tot slot

De sectorspecifieke doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL richten zich hoofdzakelijk op verbetering van de kwaliteit en kwantiteit van het onderwijsaanbod voor bewegen en sport en een toename van het aantal leerlingen dat daar gebruik van maakt. Voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs zijn ook enkele doelen te herkennen met betrekking tot gezonde voeding.

De thema's van de Gezonde School zijn breder en hebben onder andere betrekking op sociaal-emotionele ontwikkeling en de fysieke omgeving. Er is een verschuiving waarneembaar waarin de aandacht voor de bredere thema's van de Gezonde School ook binnen de Onderwijsagenda SBGL inbedding begint te vinden. Dit heeft te maken met politiek-bestuurlijke ontwikkelingen in en rond het onderwijs, zoals de totstandkoming van bestuursakkoorden in het primair en voortgezet onderwijs in 2014. Maar ook de beleidsontwikkeling op het gebied van sociale veiligheid, duurzaamheid en rookvrije omgevingen speelt mee.

5. Proces op schoolniveau

In dit hoofdstuk bespreken we het proces van de Gezonde School-aanpak op schoolniveau. Hoe ervaren scholen het ondersteuningsproces en in hoeverre brengt dit een beleidsverandering teweeg?

Om hier iets meer over te kunnen zeggen, maken we in dit hoofdstuk gebruik van de resultatenrapportage #Jeugdimpuls van het RIVM en van de verantwoordingsformulieren van scholen voor het aangevraagde geldbedrag in 2013. Daarnaast kijken we naar de ervaringen van de Gezonde School-adviseurs die aan de Onderwijsagenda SBGL verbonden zijn.

5.1 Ervaringen uit het onderwijs

Het RIVM voerde dit jaar een vragenlijstonderzoek uit onder basisscholen die in 2012 ondersteuning hebben aangevraagd (RIVM, 2014). Uit dit onderzoek blijkt, dat de ondersteuning heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van gezondheidsbeleid op school. Zo geven drie van de vier scholen aan dat zij door de extra ondersteuning nu structureel aan de slag zijn met gezondheid. Een kleine meerderheid van scholen zegt dat het ondersteuningsaanbod hen heeft gestimuleerd gezondheid op te nemen in hun schoolbeleid. Drie op de tien scholen zijn door het aanbod geholpen om het vignet Gezonde School aan te vragen.

Een kwart van de basisscholen die een advies-op-maat-traject hebben doorlopen, heeft naar eigen zeggen voortgang geboekt bij het kiezen en uitvoeren van activiteiten. Een op de vijf scholen geeft aan dat voortgang is geboekt bij het vergroten van draagvlak bij het schoolteam of de ouders (RIVM, 2014). Negen op de tien basisscholen zouden ook in de toekomst contact willen houden met de Gezonde School-adviseur.

Verantwoordingsformulier vergoeding taakuren eigen medewerker

Scholen die in 2013 ondersteuning hebben aangevraagd in de vorm van een geldbedrag voor de inzet van een eigen medewerker, moeten een verantwoordingsformulier invullen.²⁶ Het formulier is opgebouwd aan de hand van de pijlers van de Gezonde School-aanpak, namelijk: signaleren, omgeving, educatie en beleid. Verder is gevraagd of scholen het vignet (willen) aanvragen en of er iemand blijvend belast is met taken voor Gezonde School-beleid.

Taakuren medewerker

In de meeste gevallen is de vergoeding voor taakuren uitgebreid met eigen middelen. Dit lijkt iets minder vaak te gebeuren binnen het middelbaar beroepsonderwijs. Het is opvallend dat binnen alle schooltypen een medewerker blijvend verantwoordelijk is voor gezondheidsbeleid op school

²⁶ De deadline voor het inleveren van de verantwoordingsformulieren was 1 december 2014. Daarom is een willekeurige selectie gemaakt van ongeveer een tiende van het totaal aantal verantwoordingsformulieren per onderwijstype. In totaal zijn 19 formulieren uit het primair onderwijs, 8 formulieren uit het voorgezet onderwijs en 7 formulieren uit het middelbaar beroepsonderwijs geanalyseerd.

Aanvragen vignet Gezonde School

Meestal wordt het geld niet ingezet voor het aanvragen van een vignet. In het primair onderwijs lijken de scholen vaker van plan een vignet aan te vragen dan scholen in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.

Signaleren

De scholen in het middelbaar beroepsonderwijs geven aan gebruik te maken van de methode testjeleefstijl in het eerste leerjaar. Daarnaast worden docenten geschoold in het signaleren van problemen en het begeleiden van leerlingen. In het primair onderwijs geeft een groot deel van de scholen aan te werken met een leerlingvolgsysteem waarin aandacht is voor sociaal-emotionele ontwikkeling en soms ook voor motorische ontwikkeling. Daarnaast bieden scholen projecten aan en worden er enquêtes afgenomen onder leerlingen en ouders. De antwoorden van scholen in het voortgezet onderwijs geven een minder eenduidig beeld. Er worden verschillende methodes genoemd, zoals monitoring op gewicht, gesprekken met leerlingen, gezondheidstest en de inzet van projectlessen.

Omgeving

De meeste scholen hebben aandacht voor sport- en beweegactiviteiten in de schoolomgeving, soms in samenwerking met nabijgelegen sportverenigingen. Aanpassingen aan het schoolplein worden in het primair onderwijs veel genoemd. In het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs wordt het inrichten van een gezonde schoolkantine vaker genoemd.

Beleid

De betrokkenheid van directie en bestuur bij het thema gezondheid verschilt. Afgaand op de geanalyseerde formulieren is de directie vaker en intensiever dan het schoolbestuur betrokken bij de ontwikkeling van gezondheidsbeleid op school. Dit beeld lijkt enigszins bevestigd te worden door de activiteiten in het kader van het Gezonde School-beleid. De ontwikkeling van structureel beleid verkeert vaak in een pril stadium, kernwoorden die regelmatig terugkomen in de verantwoordingsformulieren zijn: overleg, agendavorming, kiezen van speerpunten, nadenken over en ontwikkeling. Op enkele scholen is gezondheid, met name gericht op voeding (pauzehap, traktaties) daadwerkelijk in het beleid opgenomen als gevolg van de extra taakuren. Verder zijn het met name projectmatige interventies, waarvan onduidelijk is in hoeverre deze daadwerkelijk in beleid worden verankerd.

Educatie/activiteiten

De meeste scholen hebben gedurende het jaar activiteiten op het programma rond sport, bewegen en een gezonde leefstijl. Veel scholen noemen extra sportactiviteiten of projectlessen gericht op gezonde voeding. Ook lessen met betrekking tot seksualiteit en sociale weerbaarheid worden genoemd. De indruk is dat voornamelijke incidentele activiteiten benoemd worden. Het is niet direct te zeggen in hoeverre dit jaarlijks terugkerende activiteiten zijn als onderdeel van een integraal programma.

5.2 Ervaringen van Gezonde School-adviseurs

In afstemming met regionale GGD'en ondersteunen de vier Gezonde School-adviseurs scholen die in 2013 en 2014 advies op maat hebben aangevraagd. Gezamenlijk begeleiden de Gezonde School-adviseurs zo'n 65 scholen. Per school hebben de adviseurs 20 uur beschikbaar. Deze tijd wordt over het algemeen over vier of vijf schoolbezoeken verdeeld. Het begin van een traject wordt gekenmerkt door een

inventarisatie van de verschillende gezondheidsactiviteiten op de school, om op basis daarvan te bepalen op welk thema ze gaan inzetten. De Gezonde School-aanpak biedt volgens een van de adviseurs goede handvatten om de startsituatie en behoefte van scholen in kaart te brengen.²⁷

Positief over ondersteuningstrajecten

De adviseurs zijn over het algemeen erg positief over hun ervaringen met de scholen. Ze geven aan dat de ondersteuningstrajecten met scholen 'maatwerk' zijn. Sommige scholen zijn al ver gevorderd, andere scholen bevinden zich nog in een oriënterende fase en zoeken naar de thema's die passen bij hun school. Ondersteuning bij de aanvraag van vignetten wordt vooral geboden op de thema's Bewegen en Sport, en Voeding.

"Veel scholen zijn vaak al goed bezig, maar willen van alles tegelijk. We werken stap voor stap. Dan adviseer ik ze eerst hetgeen wat goed gaat beter vast te leggen en daarop een vignet aan te vragen. Dat vignet is drie jaar geldig. Dan kunnen ze in die tijd ook werken naar een ander thema en na drie jaar twee thema's tegelijk aanvragen."

"Deze school is eerst door de GGD geholpen. Ik ben daarna aangesloten maar hoefde eigenlijk alleen de 'puntjes op de i' te zetten. De school heeft inmiddels het vignet Sport en Bewegen gehonoreerd gekregen."

Vignet

Het behalen van een Vignet is geen doel op zich, maar de methode en werkwijze die er achter schuilgaat, staan voor een bepaalde kwaliteit. De verwachting is dat een kwalitatieve aanpak ook de meeste verandering kan bewerkstelligen. Een andere reden om het behalen van een vignet te stimuleren, is het borgen van de kwaliteit in het schoolbeleid. Daarmee zou een bepaald thema jaarlijks structureel aandacht krijgen.

"Scholen hoeven zeker niet alle thema's aan te vragen. Ik merk echt dat er de meeste behoefte is aan ondersteuning bij Voeding en Sociaal-Emotioneel. Sport en Bewegen doen het vaak al goed en kunnen vrij snel een vignet aanvragen"

Sommige adviseurs hebben ook ervaren dat het aanvragen van een vignet voor de school juist niet altijd het doel is.

"Een werkgroep binnen een school wacht uit politiek-strategisch oogpunt nog even met het aanvragen van een vignet, omdat ze anders verwachten minder 'ruimte' te krijgen van het bestuur of de directie."

De Gezonde School-adviseurs hebben het gevoel dat het aantal scholen dat een vignet wil aanvragen toeneemt, maar dat de kwaliteit van de aanvragen afneemt. De adviseurs hebben het vermoeden dat scholen in advies-op-maat-trajecten eerdere en betere aanvragen voor een vignet doen. Het is niet

²⁷ <http://www.loketgezondleven.nl/school/gezonde-school-voorbereiden/>

direct aan te tonen, maar mogelijk leiden de adviestrajecten, in combinatie met een geldbedrag voor een medewerker, eerder tot een vignet. Om meer vignetten te kunnen behalen, lijkt het adviseurs zinvol scholen op een of andere manier te stimuleren advies op maat aan te vragen.

Draagvlak

De adviseurs merken ook dat draagvlak voor de Gezonde School binnen de onderwijsorganisatie van essentieel belang is, zowel vanuit het bestuur als vanuit het docententeam. Uit de ervaringen van Gezonde School-adviseurs komt naar voren dat ze niet alleen afwachten tot ze een aanvraag voor advies op maat binnenkrijgen, maar dat ze ook actief scholen benaderen om hen meer te vertellen over de kansen van de Gezonde School (zie ook hoofdstuk 2).

“Helaas merken we ook dat vanuit het schoolteam zaken enthousiast worden opgepakt maar dat het bestuur op de rem gaat staan.”

“Twee scholen met één directeur, die zijn team niet achter de Gezonde School krijgt. De GGD en ik hebben nu een afspraak met de directeur en gaan met hem bekijken hoe we het advies op maat in kunnen zetten.”

Lokale samenwerking

Een andere interessante casus van een van de adviseurs heeft betrekking op het invoeren van de schoolkantine met een gezond aanbod. De omzet van de schoolkantine was met bijna 70 procent teruggelopen. Daarnaast bleek dat veel leerlingen na pauzes te laat in lessen verschenen, omdat ze buiten school op zoek gingen naar een ongezonde hap. De plaatselijke supermarkt had zelfs een speciale broodjesbalie ingericht waar leerlingen snel broodjes konden afhalen. Dit beeld versterkt het idee dat lokale samenwerking nodig is voor het stimuleren van gezonde keuzes van leerlingen en jongeren, waarbij publiek-private samenwerking een belangrijk onderdeel zou moeten zijn.

6. Conclusies en beleidssuggesties

In deze voortgangsrapportage zijn de activiteiten en resultaten van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl over 2014 beschreven en geanalyseerd. De belangrijkste uitkomsten worden hier nog eens weergegeven, gevolgd door een aantal suggesties voor het projectbeleid na 2014.

6.1 Belangrijkste bevindingen

Samenwerking en coördinatie:

- In 2013 is vanuit de Onderwijsagenda SBGL veel aandacht uitgegaan naar samenwerking met en afstemming tussen bestaande initiatieven. Dit heeft zijn effect gehad en daarvan werd ook dit jaar geprofiteerd. In 2014 is deze bundelende rol van de agenda verder verbreed en geïntensiveerd, in het bijzonder naar buurtsportcoaches, JOGG-gemeenten en beroepsopleidingen. Hiermee is actief ingespeeld op de aanbevelingen van de voortgangsrapportage 2013. Voor het verder ontwikkelen van de ingezette samenwerking, is ook de komende jaren inzet nodig, zowel op lokaal als op landelijk niveau.
- De landelijk experts spelen een voorname rol in de verbinding met andere organisaties en het verder vergroten van draagvlak voor de Gezonde School. Rond het thema Sociaal-Emotionele Ontwikkeling, waarvoor actueel veel belangstelling bestaat, is een extra thema-expert aangetrokken.
- De Gezonde School-adviseurs hebben veel werk gemaakt van de afstemming met lokale GGD'en.

Communicatie naar scholen:

- Het communicatienetwerk rond de Onderwijsagenda SBGL is verder uitgebreid ten opzichte van afgelopen jaar. Om nog losstaande initiatieven die worden ontwikkeld op lokaal en regionaal niveau met de agenda te verbinden, gaat een regisseur Gezonde School aan de slag.
- De gerealiseerde communicatie blijkt in grotere mate directie en bestuur te bereiken dan de docenten, wat aansluit bij de beleidsgerichte doelstelling van de Onderwijsagenda SBGL.

Bereik van scholen

- Het enthousiasme van scholen om te (gaan) werken aan de gezondheid van leerlingen is door de ministeries beloond met 2 miljoen extra financiële middelen.
- Ook in 2014, kort na de aanvraagronde voor ondersteuning in van 2013, hebben weer veel scholen een aanvraag ingediend. In 2013 en 2014 hebben in totaal zo'n 2500 scholen in het po, vo en mbo, verspreid over Nederland, een ondersteuningsaanvraag toegekend gekregen.
- Er is veel belangstelling voor de vergoeding van taakuren van een eigen medewerker.
- Er is nog weinig bekend over de mate waarin bepaalde ondersteuningsvormen bepaalde resultaten opleveren. In 2015 wordt dit nader in beeld gebracht, op basis van de reeds verzamelde schoolrapportages.

Ontwikkeling van Gezonde School-beleid

- Er zijn inmiddels 155 scholen met een vignet Gezonde School, waarvan 148 basisscholen. Het aantal Gezonde School-vignetten in het primair onderwijs is verdubbeld ten opzichte van 2013. De vignetten voor scholen voor vo en mbo zijn pas sinds kort beschikbaar.
- Vignetten voor de thema's Sport en Bewegen, Voeding, en Sociale-Emotionele Ontwikkeling zijn het vaakst toegekend.

- Veel scholen geven aan al te werken aan de gezondheid van leerlingen. In het basisonderwijs zegt een op de vijf scholen een structureel beschreven beleid te hebben voor sport, bewegen en gezonde leefstijl. Een kwart van scholen in het voortgezet onderwijs geeft aan schoolgezondheidsbeleid te hebben. In voortgezet onderwijs willen schoolleiders met name meer aandacht voor voeding, roken, alcohol en drugs.
- Ongeveer de helft van de mbo-onderwijsinstellingen heeft sport en bewegen in het beleid verankerd. Ook de combinatie met voeding wordt daarbij regelmatig gemaakt.
- Scholen die in het kader van het Gezonde School-beleid ondersteuning ontvingen geven aan hierdoor daadwerkelijk te zijn geholpen bij het invoeren van structureel gezond schoolbeleid.

Gezonde Schoolpleinen

- Direct gekoppeld aan de Onderwijsagenda SBGL is een project Gezonde Schoolpleinen van start gegaan. In 2014 hebben 70 scholen aanvragen toegekend gekregen voor het ontwikkelen van een Gezond Schoolplein. De geselecteerden zullen ieder als ambassadeur ook bij ten minste vijf andere scholen de ontwikkeling van een Gezond Schoolplein stimuleren.

6.2 Voortgang in het licht van sectoroverstijgende doelstellingen

Er zijn in 2013 en 2014 belangrijke stappen gezet om te komen tot een meer samenhangende en eenduidige landelijke bevordering van Gezonde School-beleid bij scholen in het po, vo en mbo. Het meer gebundelde en vraaggerichte aanbod van de bestaande initiatieven blijkt positief te worden gewaardeerd, gezien het forse aantal aanvragen voor beleidsondersteuning dat inmiddels is ingediend. Er is behoorlijk veel animo bij scholen om te werken aan de gezondheid van leerlingen. Een flink deel van de scholen zegt zich hierop al te richten. De belangstelling voor het Gezonde School-beleid leidt echter niet altijd tot het aanvragen van een vignet. Hoewel de vignetten geen doel op zich zijn, wordt dan mogelijk de aansluiting gemist met de methode die wordt toegepast bij de vignetten, en die gericht is op samenhang en borging. De vignetaanpak stimuleert dat scholen aandacht hebben voor signalering, omgeving, educatie en beleid, waardoor een bepaalde beleidskwaliteit is verzekerd. En daarmee wordt de kans vergroot dat uiteindelijk ook op leerlingniveau effecten worden bereikt. In het komende jaar wordt vanuit de onderwijsagenda daarom op proef een meer aanjagende, *outreaching* aanpak naar een deel van de scholen ingezet.

6.3 Voortgang in het licht van sectorspecifieke doelstellingen

De sectorspecifieke doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL richten zich hoofdzakelijk op verbetering van de kwaliteit en kwantiteit van het onderwijsaanbod voor bewegen en sport en een toename van het aantal leerlingen dat daarvan gebruikmaakt. Aangezien de Onderwijsagenda SBGL voortkomt uit het Platform Sport Bewegen en Onderwijs, is dit niet vreemd. Op deze doelen scoort een meerderheid van de scholen voor po en vo voldoende, maar is er ook een niet te verwaarlozen deel dat achterblijft: 20 procent van de po-scholen geeft wekelijks maar één uur bewegingsonderwijs in groep 3-8 en een vijfde van de vmbo-vestigingen geeft minder uren dan gewenst volgens de adviestabel uit 2006.

Voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs zijn enkele doelen geformuleerd met betrekking tot gezonde voeding. De thema's van de Gezonde School zijn duidelijk breder dan bewegen en sport en voeding. De thema's hebben onder andere betrekking op sociaal-emotionele ontwikkeling en de fysieke omgeving. Dit houdt verband met politiek-bestuurlijke ontwikkelingen in en rond het

onderwijs, zoals de totstandkoming van bestuursakkoorden in het primair en voortgezet onderwijs in 2014, maar ook met de beleidsontwikkeling op het gebied van sociale veiligheid (pesten), duurzaamheid en rookvrije omgevingen. Deze aandacht voor andere thema's van de Gezonde School wordt geleidelijk verder binnen de Onderwijsagenda SBGL ingebed.

6.4 Aanknopingspunten en beleidssuggesties

De Onderwijsagenda SBGL weet veel scholen voor po, vo en mbo te bereiken en heeft tot op heden een grote respons opgeleverd. De ingezette ondersteuningsmiddelen leveren prikkels op voor de ontwikkeling van Gezonde School-beleid. Het accent in de afgegeven vignetten ligt voorlopig op een aantal deelthema's (Sport en Bewegen, Voeding, en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling). Om aantoonbaar beleid over de volle breedte te bereiken, zal langdurige inzet nodig zijn. Daarbij kan het aanbrengen van focus in de stimulering nuttig zijn, bijvoorbeeld door:

- Jaarlijks aandacht te concentreren op een of enkele specifieke deelthema's van de Gezonde School;
- Hierbij in te spelen op de actualiteit (bijvoorbeeld Sociaal-Emotionele Ontwikkeling/pesten).

Deze focus in stimulering zou gerichter plaats kunnen vinden door de bestaande databestanden van betrokken scholen beter te benutten. Dit zou meer zicht kunnen geven op:

- De mate waarin een ondersteuningsvorm of een combinatie van ondersteuningsacties effect heeft in de totstandkoming van Gezonde Schoolbeleid bij scholen (afgerond met vignetten).
- De mate waarin lokale samenwerkingsverbanden (JOGG-gemeenten, betrokkenheid buurtsportcoaches) bijdragen aan meer scholen met een Gezonde School-beleid.

Naar verwachting zal na 2016 nog geen sprake zijn van een evenwichtig eindresultaat wat de verdeling van Gezonde School-vignetten betreft. De inbedding van 'jongere' thema's in het beleid vergt voortgezette stimulering. Het verdient aanbeveling met alle betrokken partijen bijtijds stappen te zetten om de projectorganisatie van de onderwijsagenda in een passend meer permanent kader voort te zetten, bijvoorbeeld in de vorm van een nationale alliantie Gezonde Scholen.

De Onderwijsagenda SBGL tracht initiatieven gericht op thema's met betrekking tot de Gezonde School samen te brengen. Dit om het voor scholen makelijker en overzichtelijker te maken om te werken aan schoolgezondheidsbeleid. De onderwijsagenda lijkt daar aardig te slagen. In de lokale praktijk is de school een van de sociale settings waarbinnen kinderen actief zijn. De waarde van een op gezond gedrag gerichte schoolomgeving kan worden gefrustreerd, wanneer kinderen in een andere omgeving (thuis, sportclub) weer tot ongezond gedrag worden verleid. Voor een werkelijk effectief en bestendig beleid, is dus van belang dat bij gezond schoolbeleid ook andere opvoeders worden betrokken, zoals ouders, buurt en (jeugd)verenigingen. De verbindingen van de Onderwijsagenda SBGL met de Brede Impuls Combinatiefuncties en de JOGG-aanpak bieden hiertoe goede aanknopingspunten. De samenwerking met deze programma's is in 2014 op gang gebracht en verdient verdere voortzetting.

Voor de effectiviteit op langere termijn zijn de activiteiten van belang die zijn gericht op deskundigheidsbevordering van al lokaal actieve professionals, ook buiten de school, evenals het inbedden van de Gezonde School-principes in de beroepsopleidingen (Pabo, ALO), bij voorkeur gekoppeld aan het leerplankader gezonde leefstijl dat wordt ontwikkeld. Ook op dit vlak zijn in 2014 eerste stappen gezet, die komend jaar een vervolg vergen.

Literatuur

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (2014). *De opbrengsten van de #Jeugdimpuls. Rapportage resultaten*. RIVM: Bilthoven

Reijgersberg, N., Lucassen, J. en Pulles, I. (2013). *Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl 2013*. Mulier instituut: Utrecht

Reijgersberg, N., Lucassen, J., & Van der Werff, H. (2014). *Nulmeting Bewegingsonderwijs voortgezet onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Reijgersberg, N., Van der Werff, H., & Lucassen, J. (2013). *Nulmeting Bewegingsonderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Pulles, I., Leijenhorst, M., Reijgersberg, N., Hilhorst, J. & Lindert, C. van (2014). *Verdiepingsonderzoek buurtsportcoaches 2014: verbreding en structurele samenwerking - verdiepingsonderzoek naar processen en ervaren opbrengsten van de inzet van buurtsportcoaches op lokaal niveau*. Utrecht/Ede: Mulier Instituut/Kennispraktijk.

Postma-de Groot, M. & Duijvestijn, P. (2014). *Een gezonde leefstijl in het MBO - stand van zaken. Monitor gezonde leefstijl 2013-2014*. Amsterdam: DSP.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2014). Gemeentefonds. *Meicirculaire 2014*. Den Haag: Ministerie van BZK.

Van der Velden, N., Timmers, M., Zeinstra, G. (2013). *Online doelgroepenanalyse van onderwijsprofessionals*. iResearch: Berg en Dal.

Bijlage I Thema's Gezonde School

Tabel 1.1. Themacertificaten vignet Gezonde School onderwijssoort

primair onderwijs	voortgezet onderwijs	middelbaar beroepsonderwijs
Voeding	Voeding	Voeding
Sport en Bewegen	Bewegen en Sport	Bewegen en Sport
Roken en Alcohol	Roken, Alcohol en Drugspreventie	Roken, Alcohol, Drugs en Gehoorschade
Relaties en Seksuele Vorming	Relaties en Seksualiteit	Relaties en Seksualiteit
Fysieke Veiligheid	Veiligheid	
Milieu		
Hygiëne, Huid, Gebit en Gehoor		
Sociaal-Emotionele Ontwikkeling	Psychosociaal Welbevinden	Psychosociaal Welbevinden

Bron: Gezondschool.nl, bewerking: Mulier Instituut

Bijlage II Overzicht activiteiten Onderwijsagenda SBGL

Tabel b2.1 groslijst van overlegstructuren en incidenteel afstemmingsoverleg waarbij de Onderwijsagenda SBGL betrokken is

(Landelijke) overlegstructuren	
	RIVM/CGL; Partner overleg Gezonde School
	RIVM/CGL; #Jeugdimpuls
	Convenant Gezond Gewicht, deelconvenant school
	CGG, de school, werkgroep samenhang
	CGG, de school, werkgroep ouderbetrokkenheid
	CGG, de school, handvest Gezonde Kantine
	GGD Nederland: Stuurgroep Vignet Gezonde School
	GGD en JGZ ontwikkelingen
	Stuurgroep Gezonde Schoolpleinen
	Stichting Testjeleefstijl
	Volksgesondheid Toekomstverkenning 2014 (VTV 2014)
	Nationaal Programma Preventie (vooroverleg en werkgroep)
	Afstemmingsoverleg met #Jeugdimpuls
	OCW, VWS en SZW
	SLO; Ontwikkeling leerplankader gezonde leefstijl
	KVLO; platform schoolsport Nederland
	Landelijke Ouderraad
Incidenteel afstemmingsoverleg	
	Stichting Opvoeden
	NPHF
	SGF
	Hartstichting
	Longfonds
	Voedingscentrum
	Landelijk Overleg Thema-instituten (LOT-i)
	GGD Nederland
	NISB
	NOC*NSF
	VSG
	Trimbos Instituut
	Rutgers WPF en SOA Aids NL
	Pharos
	Centrum voor School en Veiligheid (CSV)
	TNO
	ZonMW en NRO
	Mulier Instituut
	KNVB
	Talentteam MBO (Adecco/KNVB)
	APS
	Interventie eigenaren o.a Lekker Fit! en DOiT

Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2014

Tabel b2.2 Verzendlijst communicatie Onderwijsagenda SBGL

Organisatie
Alles is Gezondheid
AOC Raad
AVS
Bv mbo
CBO
Combifuncties Onderwijs
Convenant Gezond Gewicht/JOGG
Gezonde School
IVN
Jantje Beton
KVLO
Landelijk Steunpunt Brede Scholen
MBO Raad
Mulier Instituut
NISB
NOC*NSF
NVLM
NVS-NVL
PGV Nederland
PO-Raad
RIVM/Gezonde School
Schuttelaer en partners
SLO
SOM
Sport in de Buurt
VBS
vereniging openbaar onderwijs
Verus
VKO
VNG
VOO
VO-raad
VSG
www.dedagvandaag.nl
NJI
Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2014

Tabel b2.3 Overzicht artikelen over Gezonde School in vakbladen en bijbehorende doelgroep

Organisatie	Doelgroep	Titel
MBO Raad	Stakeholders mbo Scholen	Gezonde school, gezonde prestaties
Nijha	Basisonderwijs	Gezond op school. Gezonde leerlingen presteren beter op een Gezonde School
AVS	Leidinggeven- den in po	Titel nog niet bekend, interview
AVS	Leidinggeven- den in po	Kwart scholen werkt aan gezondheid op school
AVS	Leidinggeven- den in po	Nederlandse scholen starten met Gezond Schoolplein
AVS	Leidinggeven- den in po	Groot aantal aanvragen voor ondersteuning gezondheidsbevordering
AVS	Leidinggeven- den in po	Aanvragen subsidie Gezond Schoolplein gestart
AVS	Leidinggeven- den in po	Weer veel aanvragen voor gezondheidsbevordering
KVLO	LO-docenten	Gezonde School over de grenzen: leren van de burens
KVLO	LO-docenten	Buiten bewegen, ontdekken en leren
KVLO	LO-docenten	Op weg naar meer scholen met Gezonde School-beleid
KVLO	LO-docenten	Meer doen met gezondheid op school?
KVLO	LO-docenten	Doe actief mee met de Gezonde School
KVLO	LO-docenten	Sport op Basisscholen (SOB) en PPS
KVLO	LO-docenten	Scholen doen meer dan 500 aanvragen voor ondersteuning voor gezondheidsbevordering
KVLO	LO-docenten	Kansrijke rol voor LO-docent op Gezonde School
KVLO	LO-docenten	Gezonde School in de praktijk, een kijkje in de schoolkeuken
KVLO	LO-docenten	Titel nog niet bekend
KVLO	LO-docenten	Artikel over sport op school
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	Naar beter bewegingsonderwijs
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	'Extra bewegingsonderwijs is belangrijk, tijdens of na schooltijd. Aan het onderwijs de taak dit (extra) te stimuleren'
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	Bewegen = leren
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	Artikel over bestuursakkoord
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	Ruimte voor ontwikkeling op Gezond Schoolplein
PO-Raad	Bestuurders po-scholen	Graag meer gym, maar niet bij wet verplicht
VBS	Leden VBS	Gezonde scholen leveren betere onderwijsresultaten
VBS	Leden VBS	Samen sterk voor een Gezond Schoolplein
Vo-raad	Besturen vo	Vignet Gezonde School
Vo-raad	Besturen vo	Stapsgewijs naar een Gezonde School
NOT	Po-, vo- en mbo-scholen	Titel nog niet bekend

Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2014

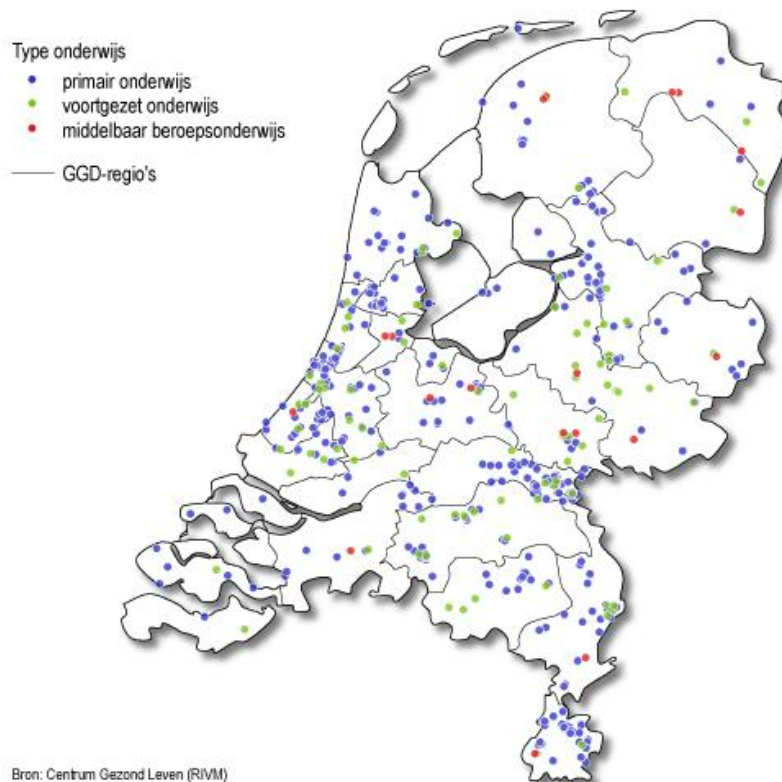
Tabel b2.4 Deelnemers driedaags werkbezoek Schotland

Aanhef	Naam	Functie
Mw.	R. (Rinda) den Besten	Voorzitter PO-Raad
Dhr.	P. (Paul) Rosenmöller	Voorzitter VO-raad
Dhr.	J. (Jan) van Zijl	Voorzitter MBO Raad
Mw.	A. (Alida) Oppers	DG ministerie van OCW
Dhr.	A.J.H.M. (Fred) Voncken	Projectdirecteur projecten Ministerie van OCW
Mw.	A.M.P. (Annemiek) van Bolhuis	Directeur Volksgezondheid en Zorg bij het RIVM
Mw.	S.C. (Sonja) Bleuland van Oordt	Programmaleider Nationaal Programma Preventie
Dhr.	J. (Jilles) Veenstra	Voorzitter Federatie voor Onderwijs vakorganisaties
Mw.	H.J. (Helen) van den Berg	Voorzitter CNV Onderwijs
Mw.	M. (Mariken) Leurs	Ministerie van VWS, plv dir. afdeling Sport
Dhr.	E. (Erik) Lenselink	Directeur NOC*NSF
Dhr.	J. (Jan) Faber	Projectleider Onderwijsagenda SBGL, reisleader

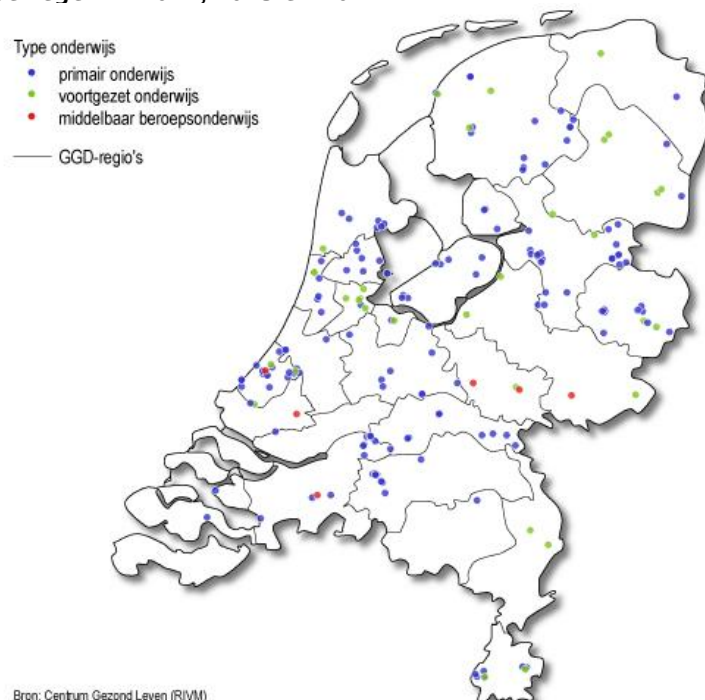
Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2014

Bijlage III Kaarten van ondersteuning op scholen

Kaart b3.1 Verspreiding van toegekende advies-op-maat-trajecten naar schooltype in 2012, 2013 en 2014

Kaart b3.2 verspreiding van scholen met ondersteuning voor het stimuleren van sport en bewegen in 2012, 2013 en 2014

Bijlage IV extra informatie over vignetten Gezonde School

Tabel b4.1 Ontwikkeling themacertificaten Gezonde school op basisscholen in 2012, 2013 en 2014, in aantallen

Thema	2012	2013	2014	Totaal
Sport en Bewegen	24	49	92	92
Sociaal-Emotionele Ontwikkeling	14	35	63	63
Voeding	9	15	24	24
Fysieke Veiligheid	6	8	9	9
Roken en Alcohol	4	6	8	8
Relaties en Seksualiteit	2	3	6	6
Milieu	4	5	7	7
Hygiëne, Huid, Gebit en Gehoor	1	2	4	4
Totaal per kwartaal	64	123	213	213

Bron: GGD GHOR Nederland

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl